

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему: Облік та аналіз виробничих запасів в
ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0712-оа-1
спеціальності 071 облік і оподаткування
освітньо-професійної програми облік і аудит

В.С. Мороз

Керівник: к.е.н., доцент Скорнякова Ю.Б.

Рецензент: д.е.н., професор Варламова І.С.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ Н.М. Проскуріна
« _____ » _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Морозу Вячеславу Сергійовичу

1. Тема роботи: Облік та аналіз виробничих запасів в ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»
керівник роботи Скорнякова Юлія Борисівна, к.е.н., доцент,
затверджені наказами ЗНУ від 01.05.2023 р. № 650-с, від 18.09.2023 №1446-с.
2. Строк подання студентом роботи 01 грудня 2023р.
3. Вихідні дані до роботи: спеціальна література, законодавчі та нормативні акти, статистичні дані, дані обліку та аналізу ефективності використання виробничих запасів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні основи обліку і аналізу ефективності використання виробничих запасів; вивчити організацію синтетичного та аналітичного обліку руху виробничих запасів на підприємстві; розробити напрями удосконалення обліку виробничих запасів на підприємстві; оцінити ефективність використання виробничих запасів підприємства; визначити шляхи оптимізації ефективності використання виробничих запасів та управління ними на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 15 рис., 38 табл. і 3 формули.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., доцент, Скорнякова Ю.Б.	19.08.2023	19.08.2023
2	к.е.н., доцент, Скорнякова Ю.Б.	16.09.2023	16.09.2023
3	к.е.н., доцент, Скорнякова Ю.Б.	07.10.2023	07.10.2023

7. Дата видачі завдання: 01.06.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назви етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2023	виконано
2.	Написання вступу	липень 2023	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2023	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2023	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2023	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2023	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2023	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2023	виконано

Студент _____ В.С. Мороз

(підпис)

Керівник роботи _____ Ю.Б. Скорнякова

(підпис)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ В.В. Сьомченко

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ	
РЕФЕРАТ	
SUMMARY	
ВСТУП.....	10
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	
1.1 Проблематика ідентифікації економічної категорії «виробничі запаси».....	14
1.2 Нормативно-правове регулювання організації обліку виробничих запасів.....	22
1.3 Організаційно-методичне забезпечення аналізу виробничих запасів..	30
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРАКТИКА ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»	
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	37
2.2 Облік наявності, руху та використання виробничих запасів.....	55
2.3 Проблемні питання та вдосконалення обліку виробничих запасів....	73
РОЗДІЛ 3 АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»	
3.1 Аналіз структури, динаміки та забезпеченості підприємства виробничими запасами.....	76
3.2 Аналіз ефективності використання виробничих запасів.....	81
3.3 Шляхи підвищення ефективності використання виробничих запасів.	87
ВИСНОВКИ	96
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	99
ДОДАТОК А Звіт про фінансові результати ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5».....	108

ДОДАТОК Б Баланс (Звіт про фінансовий стан) ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5».....	110
ДОДАТОК В Рекомендований графік документообігу виробничих запасів на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5».....	112

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 107 с., 3 розділи, 38 табл., 15 рис., 3 додатка, 82 джерела.

ВИРОБНИЧІ ЗАПАСИ, ІДЕНТИФІКАЦІЯ, ОБЛІК, АНАЛІЗ, ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА, НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ОПТИМІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ

Об'єктом дослідження є процес обліку та методи аналізу виробничих запасів, які включають в себе матеріальні цінності, що знаходяться на складі ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» та використовуються у виробничому процесі.

Метою даної кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку виробничих запасів, а також проведення аналізу виробничих запасів Товариства з додатковою відповідальністю «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» з метою формування пропозицій щодо підвищення ефективності роботи підприємства зміцнення його фінансового стану.

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: методи індукції, дедукції, аналізу і синтезу, термінологічного аналізу, порівняння і теоретичного узагальнення, методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод, методи економічного аналізу.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

удосконалено:

- діючий механізм облікової політики підприємства в частині формування графіка документообігу з обліку руху запасів, що дозволить отримати інформацію про операції з руху запасів в розрізі інформаційних запитів управлінської системи;

- аналітичний облік виробничих запасів з урахуванням специфіки виробництва на підставі використання додаткових аналітичних субрахунків з метою оптимізації отримання бухгалтерської інформації про використання запасів в процесі виробництва;

- облікову політику, шляхом розширення її пунктом про оцінку запасів на дату балансу.

набули подальшого розвитку:

- сутність поняття «виробничі запаси», як запаси (тобто матеріальні оборотні активи), які підприємство утримує з метою подальшого разового споживання (що призведе до зміни їх натурально-речової форми) в процесі виробництва продукції (робіт, послуг), утримання обладнання, організації процесів управління та збуту продукції (товарів);

- детальна система аналізу виробничих запасів, яка складається з таких етапів, як: аналіз забезпеченості, структури та динаміки, ефективності використання та обґрунтування заходів оптимізації;

- підхід до аналізу використання виробничих запасів шляхом ABC- і XYZ- аналізу з метою зменшення витрат на зберігання запасів, та впровадження системи JIT для аналогічних цілей.

Застосування на практиці запропонованих автором рекомендацій дозволить удосконалити обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами з метою підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану. Отримані результати дослідження спрямовані на вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами, що у підсумку сприятиме підвищенню ефективності роботи підприємства та зміцненню його фінансового стану.

SUMMARY

Qualifying work contains: 107 pp, 3 sections, 38 tab, 15 fig, 3 application, 82 references.

PRODUCTION STOCKS, IDENTIFICATION, ACCOUNTING, ANALYSIS, FINANCIAL CONDITION OF AN ENTERPRISE, REGULATORY AND LEGAL REGULATION, EFFICIENCY, OPTIMISATION OF ACCOUNTING AND ANALYSIS

The object of research is the process of accounting and methods of analysis of production stocks, which include material assets that are in the warehouse in Zaporizhzhia Hlebozavod № 5 ALC and are used in the production process.

The purpose of this qualification work is to substantiate the theoretical provisions and develop practical recommendations for improving the accounting of production stocks, as well as to analyse the production stocks in Zaporizhzhia Hlebozavod № 5 ALC in order to formulate proposals for improving the efficiency of the enterprise and strengthening its financial condition.

Research methods: systematic approach to the study of economic phenomena and processes. In the course of the study, general scientific methods of cognition were used: methods of induction, deduction, analysis and synthesis, terminological analysis, comparison and theoretical generalisation, methods of cause and effect and abstract logical method, methods of economic analysis.

In the course of the study, the following scientific results were obtained, which are characterised by scientific novelty:

- the current mechanism of accounting policy has been improved;
- the existing mechanism of the enterprise's accounting policy in terms of forming a schedule of document flow for accounting for inventory movement, which will allow obtaining information on inventory movement operations in the context of information requests of the management system;

- analytical accounting of production inventories taking into account the specifics of production through the use of additional analytical subaccounts in order to optimise the receipt of accounting information on the use of inventories in the production process;

- accounting policy by expanding it with a clause on inventory valuation at the balance sheet date.

were further developed:

- the essence of the concept of «production stocks» as stocks (i.e., tangible current assets) held by an enterprise for the purpose of further one-time consumption (which will lead to a change in their physical form) in the process of production of products (works, services), maintenance of equipment, organisation of management and sales of products (goods);

- a detailed system for analysing production stocks, which consists of the following stages: analysis of availability, structure and dynamics, efficiency of use and justification of optimisation measures;

- an approach to analysing the use of production stocks through ABC and XYZ analyses in order to reduce the cost of stocks storage, and the introduction of a JIT system for similar purposes.

The practical application of the recommendations proposed by the author will improve the accounting and analytical support for the management of production inventories in order to increase the efficiency of the enterprise and strengthen its financial condition. The obtained results of the study are aimed at improving the accounting and analytical support for management of production stocks, which will ultimately contribute to improving the efficiency of enterprise and strengthening its financial condition.

ВСТУП

У світі швидкої глобалізації та нестабільних ринкових умов, оптимізація процесів виробництва та управління запасами стає вирішальною складовою успіху для підприємств. Вірний облік та ретельний аналіз виробничих запасів дозволяють зменшити витрати, підвищити ефективність виробництва та вчасно реагувати на зміни в попиті та умовах постачання. Тому розгляд цієї теми є надзвичайно актуальним та корисним для будь-якого підприємства, незалежно від його розміру чи сфери діяльності. До того ж, з появою сучасних інформаційних технологій та програмних рішень, облік і аналіз виробничих запасів став більш доступним і зручним завдяки автоматизації процесів.

Отже, підприємства мають уважно вивчати та аналізувати свої виробничі запаси, щоб забезпечити своєчасну та якісну поставку продукції, що, в свою чергу, сприяє підтримці відмінної репутації та лояльності клієнтів. Облік та аналіз виробничих запасів також впливають на фінансовий стан підприємства. Правильно організований облік дозволяє оптимізувати розподіл фінансових ресурсів, уникнути переінвестування в запаси, та відстежувати рух грошей внутрішнього обороту підприємства.

Зрештою, в умовах зростаючої конкуренції та економічної нестабільності, підприємства, які можуть ефективно управляти своїми виробничими запасами, мають перевагу перед іншими гравцями на ринку. Тому питання обліку та аналізу виробничих запасів стає вирішальним для забезпечення успішного функціонування та розвитку підприємства у сучасних умовах бізнес-середовища.

Разом з тим, з урахуванням швидкої зміни технологій і підходів до виробництва, облік та аналіз виробничих запасів також допомагають підприємствам зберігати свою інноваційність. Вивчення та застосування новітніх методів обліку та аналізу виробничих запасів дозволяє швидше реагувати на ринкові зміни і впроваджувати покращення у виробничі процеси.

У цьому контексті, важливо розуміти сутність та значущість обліку та аналізу виробничих запасів, а також вміти впроваджувати сучасні методи та інструменти для досягнення стратегічних цілей підприємства.

В умовах конкурентної боротьби та високих стандартів якості продукції, правильний облік і ефективний аналіз виробничих запасів стають важливими факторами успіху підприємства. ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5», як представник харчової промисловості, не може ігнорувати цю проблему, оскільки виробничі запаси впливають на якість, вартість та завоювання ринкових позицій.

Дослідження щодо обліку та аналізу запасів у виробництві привертало увагу вчених, таких як Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Задорожний З.В., Дерій В.А., Крупка Я.Д., Ловака І.Д., Михалевич С.Г., Мних Є.В., Нападовська Л.В., Панасюк В.М., Скрипник М.І., Череп А.В. та інші. Незважаючи на значні досягнення цих дослідників, деякі аспекти організації та методики обліку та аналізу виробничих запасів залишаються предметом подальших наукових досліджень, враховуючи внутрішній та зарубіжний досвід.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку виробничих запасів, а також проведення їх аналізу на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» з метою формування пропозицій щодо підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану.

З огляду на мету постають наступні завдання:

- дослідити теоретичні ідентифікації «виробничих запасів» та нормативні аспекти обліку і аналізу виробничих запасів;
- охарактеризувати організацію та практику обліку виробничих запасів на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»;
- виявити проблемні питання та запропонувати вдосконалення обліку виробничих запасів;

– провести аналітичне дослідження ефективності використання виробничих запасів ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»;

– виокремити шляхи підвищення ефективності використання виробничих запасів на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5».

Об'єктом дослідження є виробничі запаси, які включають в себе матеріальні цінності, що знаходяться на складі ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» та використовуються у виробничому процесі.

Предметом дослідження є система обліку та аналізу виробничих запасів на зазначеному підприємстві.

Методи дослідження: системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи пізнання: методи індукції, дедукції, аналізу і синтезу, термінологічного аналізу, порівняння і теоретичного узагальнення (при уточненні сутності поняття «виробничі запаси»), методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод, методи економічного аналізу (під час проведення аналізу ефективності використання запасів як складової матеріальних ресурсів). Інформаційною основою цього дослідження послужили законодавчі акти України і міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, що стосуються обліку виробничих запасів. Також використовувалися дослідження та публікації вітчизняних і зарубіжних вчених з питань обліку і аналізу виробничих запасів, а також доступні інтернет-ресурси і практичні дані від базового підприємства.

У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

удосконалено:

– діючий механізм облікової політики підприємства в частині формування графіка документообігу з обліку руху запасів, що дозволить отримати інформацію про операції з руху запасів в розрізі інформаційних запитів управлінської системи;

- аналітичний облік виробничих запасів з урахуванням специфіки виробництва на підставі використання додаткових аналітичних субрахунків з метою оптимізації отримання бухгалтерської інформації про використання запасів в процесі виробництва;

- облікову політику, шляхом розширення її пунктом про оцінку запасів на дату балансу.

набули подальшого розвитку:

- сутність поняття «виробничі запаси», як запаси (тобто матеріальні оборотні активи), які підприємство утримує з метою подальшого разового споживання (що призведе до зміни їх натурально-речової форми) в процесі виробництва продукції (робіт, послуг), утримання обладнання, організації процесів управління та збуту продукції (товарів);

- детальна система аналізу виробничих запасів, яка складається з таких етапів, як: аналіз забезпеченості, структури та динаміки, ефективності використання та обґрунтування заходів оптимізації;

- підхід до аналізу використання виробничих запасів шляхом ABC- і XYZ- аналізи з метою зменшення витрат на зберігання запасів, та впровадження системи JIT для аналогічних цілей.

Основні результати дослідження, що в викладені у кваліфікаційній роботі, пройшли апробацію шляхом обговорення та отримали позитивну оцінку на міжнародних конференціях: «Сучасні наукові погляди на механізм розвитку міжнародних відносин та ринкової економіки та «Current, modern and new ways of improving scientific solutions».

Крім того питання вдосконалення обліку виробничих запасів було розглянуто в статті, яку опублікували у фаховому збірнику наукових праць: «Topical aspects of improving the organization of inventory accounting of enterprises».

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел у кількості 82 найменувань, та трьох додатків. Основний зміст викладено на 107 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

1.1 Проблематика ідентифікації економічної категорії «виробничі запаси»

За умов ринкового господарювання, успішна робота будь-якого підприємства великою мірою залежить від раціонального використання ресурсів. Матеріальні ресурси становлять значну частину цих ресурсів для підприємства. У більшості випадків виробничі запаси відіграють ключову роль, як у матеріальних ресурсах, так і у активах. Вони займають вагому позицію у складі майна підприємства і значну частину витрат на виробництво, що суттєво впливає на фінансові результати та стан підприємства.

Виробничі запаси гарантують стійкість, безперервність і ефективність виробничого процесу, забезпечують його економічну надійність. У той же час, їм потребує належне фінансування. Виробничі запаси мають велике значення як для економічної, так і для облікової сфери, і завжди були об'єктом досліджень вчених. Визначення сутності виробничих запасів як об'єкта бухгалтерського обліку і їх місце в системі облікових категорій стає надзвичайно важливим завданням для задоволення потреб користувачів бухгалтерської інформації.

«Термін «виробничі ресурси» був введений у економічну літературу на початку 1980-х років, а в українській обліковій літературі термін «запаси» почав використовуватися після впровадження національних стандартів бухгалтерського обліку в Україні. До цього періоду існувала різноманітна термінологія, така як «предмети праці», «матеріальні ресурси», «товарно-матеріальні цінності», «виробничі ресурси», «засоби праці». На сучасному

етапі в науковій літературі можна знайти всі ці терміни» [63, С. 109].

Таблиця 1.1 – Трактування сутності поняття «виробничі запаси» в сфері бухгалтерського обліку, аналізу, контролю

Автор, тема дисертації (рік захисту)	Інтерпретація терміну «виробничі запаси»	Бачення автора сутності терміну
Марущак Л.І. «Облік і оперативний контролінг виробничих запасів в нафтопереробних комплексах», (2008)	«Виробничі запаси охоплюють активи, які включають в себе сировину та матеріали, напівфабрикати, паливо та енергію, виготовлені власноруч, тару та матеріали для тари, будівельні матеріали, запасні частини та інші матеріали, необхідні для використання у виробничому процесі продукції і не призначені для подальшого продажу» [25, С. 6].	Можливість оцінки призначення виробничих запасів на підприємствах з переробки нафти.
Тичук З.Д. «Облік виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах» (2009)	«Виробничі запаси представляють собою предмети праці, що належать підприємству, зберігаються на складах та використовуються у виробничому процесі лише один раз. Під час цього вони можуть зазнавати змін або залишатися в незмінному стані, при цьому їхня вартість переноситься на вартість виробленого продукту» [68, С. 5].	Розрізнення між категоріями «запаси», «виробничі запаси» і «товарно-виробничі запаси» розглядається з точки зору їх функціональних характеристик у бухгалтерському обліку.
Андрос С.В. Облік і аналіз виробничих запасів на підприємствах кондитерської галузі (2010)	«Виробничі запаси є матеріальними цінностями, які повністю споживаються, переносять свою вартість на новий продукт та зазнають змін після кожного виробничого циклу. Ці предмети є об'єктом праці людини в процесі виготовлення готового продукту, виконання робіт або надання послуг» [1, С. 9].	Глибоке дослідження теоретико-методологічних засад обліку цього об'єкту та розкриття його ролі в господарській діяльності підприємства.

Джерело: [63, С. 110]

Важливо визначити групу вчених, які вивчали сутність виробничих запасів, зосереджуючись на галузевому аспекті. Вони не лише розробляли та обґрунтовували категоріальний апарат, але й виокремлювали класифікаційні ознаки для більш глибокого розуміння економічної природи цієї категорії.

Для глибшого розуміння матеріальної та витратної природи виробничих

запасів, Титенко Л.В. акцентує увагу на джерелах відшкодування їх вартості. Автор визначає виробничі запаси як «матеріальні ресурси, які використовуються у виробництві, що повністю переносять свою вартість на вартість виробленої продукції протягом одного операційного циклу, і раціональне управління ними є однією з умов ефективного господарювання» [67].

В даному тлумаченні деталізовано зміст та структуру запасів, що сприяє їх чіткій ідентифікації як ресурсів, використовуваних при виробництві готової продукції. Титенко Л.В. вдосконалив класифікацію виробничих запасів для раціональної організації обліку, засновану на їхньому розподілі в залежності від технологічного призначення та ролі у виробничому процесі [67]. Як відзначає автор, такий підхід до групування виробничих запасів сприятиме покращенню обліково-інформаційного забезпечення, підвищенню аналітичності процесу контролю за витрачанням запасів та визначенню джерел фінансування витрат на їх придбання.

З метою забезпечення інформативності управління ресурсним потенціалом підприємства, Стецюк Н.Є. розглядає даний термін та розширює його економічну сутність. Він пропонує «визначати їх у контексті речових елементів виробництва, котрі використовуються в якості предметів праці та обігу в виробничому циклі та для інших операційних потреб. Вони знаходяться на складах суб'єктів господарювання, повністю споживаються в кожному циклі і переносять свою вартість на вартість кінцевого продукту» [64, С. 7]. У свою чергу, Бурдейна Л.В. розглядає виробничі запаси як «матеріальні цінності, які підприємство придбало (набуло) для отримання економічних вигод у майбутньому в процесі їх використання, з перенесенням їх вартості до складу матеріальних витрат» [3].

Науковці також уточнили сутність загальних класифікаційних ознак виробничих запасів шляхом розширення та доповнення вже існуючих критеріїв (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Класифікація виробничих запасів

Автор, назва дисертації (рік захисту)	Класифікаційні ознаки (пропозиції науковця)	Мета класифікації
Стецюк Н.Є. Облік і аналіз виробничих запасів деревообробної промисловості (2015)	«Участь в організаційно-номенклатурній прив'язці під час виробництва. Роль у технологічному циклі. Активна участь у господарських процесах. Організаційно-економічна підпорядкованість. Залучення до управління за допомогою конкретних вимірників» [64, С. 8].	Розгляд деталей та уточнення характеристик призначення виробничих запасів допоможе оптимізувати стратегію їх управління.
Бурдейна Л.В. Облік та оцінка виробничих запасів у інформаційній системі підприємства (2015)	«Згідно з методом надходження. За роллю у виробничому процесі. За принципом належності. Відповідно до функціонального призначення. За технологічним призначенням [3].»	Підвищення рівня інформаційної деталізації та належного класифікування виробничих запасів.

Джерело: [63, С. 111]

Запропонований порядок групування виробничих запасів, який автори визначили, з виділенням класифікаційних ознак, характерних для досліджуваної галузі, дозволить надавати достовірну інформацію в процесах управління ресурсами та буде корисним для прийняття оперативних і поточних рішень.

Отже, «в науковій літературі існує різноманіття інтерпретацій поняття «виробничі запаси». Це розмаїття пояснює виникає внаслідок того, що розкриття сутності кожної економічної категорії залежить від обраного підходу до її визначення. Після вивчення різних інтерпретацій терміна «виробничі запаси» можна виділити кілька основних підходів: більшість авторів використовують визначення, яке подано в НП(С)БО 9 «Запаси», для висвітлення питань, пов'язаних із запасами; деякі вчені відрізняють терміни «виробничі запаси» і «матеріальні ресурси»; деякі економісти відрізняють терміни «запаси» і «товарно-матеріальні запаси»; в окремих джерелах термін «резерви» замінено терміном «резервування»; деякі автори розкривають

сутність резервів як частини предметів праці» [69, С. 159].

Важливо розрізняти термін «виробничі запаси» від більш загального поняття «матеріальні ресурси». «Виробничі запаси є частиною матеріальних ресурсів та предметів праці, і вони необхідні для нормального функціонування виробничого процесу. Виробничі запаси повністю споживаються протягом кожного виробничого циклу і переносять свою вартість на готовий продукт, виконану роботу або надані послуги під час виробництва» [22, С. 68].

Термін «предмети праці» не є повністю тотожним з поняттям «виробничі запаси». Окрім сировини та матеріалів, що використовуються для створення предметів праці, до цієї категорії також можуть входити напівфабрикати та незавершені вироби. Деякі автори використовують термін «цінності» для опису поняття «виробничі запаси». Однак ця концепція може бути лише описовою категорією, яка визначає запаси як об'єкти, корисні для їх власника та призначені для приносу економічної вигоди, як визначено Лопатиною В.В. [22, С. 69].

Нормативні документи в галузі бухгалтерського обліку також визначають структуру виробничих запасів. В інструкції щодо використання плану рахунків [13] детально розглядається структура виробничих запасів, включаючи такі активи, як сировина і матеріали, закупувані напівфабрикати і комплектуючі, паливо, тара і пакувальні матеріали, будівельні матеріали, матеріали, придатні для вторинної переробки, запасні частини, сільськогосподарські матеріали та інші матеріали.

В науковій літературі вказується на класифікацію запасів і виробничих запасів відповідно до різних характеристик. «В рамках бухгалтерського обліку інформація про виробничі запаси проходить через чотири етапи:

- етап надходження;
- етап наявності та зберігання;
- етап використання у виробничій та господарській діяльності;
- етап вибуття» [63, С. 112].

На кожному з цих етапів виникають інформаційні потоки, які служать

основою для визначення первісної вартості запасів або собівартості їх використання (вибуття). Отже, в практиці обліку доцільно класифікувати виробничі запаси з урахуванням операцій, що з ними відбуваються, і виділяти наступні критерії класифікації:

а) «за джерелами надходження – для точної оцінки виробничих запасів на етапі їх надходження та повного визначення первісної вартості:

- 1) закуплені за грошові кошти;
- 2) отримані безоплатно;
- 3) отримані в обмін на подібні (чи неподібні) активи;
- 4) отримані внаслідок ліквідації (списання) основних засобів;
- 5) отримані в результаті інвентаризації (зайві запаси)» [63, С. 111];

б) «за цільовим призначенням в господарській діяльності – для забезпечення точності визнання вартості витрачених запасів у витратах підприємства та повного відображення інформації в системі рахунків бухгалтерського обліку:

- 1) для виробничих, загальновиробничих, адміністративних, збутових потреб;
- 2) для утримання об'єктів основних засобів, інших необоротних матеріальних активів в робочому стані;
- 3) для покращення об'єктів основних засобів (під час модернізації, реконструкції);
- 4) для створення об'єктів необоротних матеріальних активів власноруч» [63, С. 111];

в) «згідно з методами оцінювання виробничих запасів – для повноти та точності у формуванні облікової інформації про собівартість використання (вибуття):

- 1) метод ідентифікованої собівартості;
- 2) метод середньозваженої собівартості;
- 3) метод ФІФО;

- 4) метод нормативних затрат» [63, С. 112];
- г) «згідно зі способами вибуття – для повноти та правильності відображення операцій в системі рахунків бухгалтерського обліку:
- 1) продаж за грошові кошти;
 - 2) безоплатна передача;
 - 3) обмін на подібні (чи не подібні) активи;
 - 4) передача в складі внеску до статутного капіталу іншої юридичної особи;
 - 5) вибуття за результатами інвентаризації (нестачі запасів);
 - 6) псування (знищення) запасів внаслідок подій, які не залежать від діяльності підприємства» [63, С. 111].

Запропонований Степаненко О.І. підхід до класифікації виробничих запасів призначений виключно для облікових цілей. Визначені ознаки та категорії запасів дозволяють відстежувати потоки інформації, що виникають на різних етапах їх руху.

Вірна класифікація виробничих запасів гарантує виконання ключових завдань інвентаризації та аналізу. Це включає надійний облік всіх товарно-матеріальних запасів та операцій витрат, а також ефективний контроль за повною та своєчасною інвентаризацією, зберіганням і розумним використанням запасів у бухгалтерському обліку.

Проблематика ідентифікації економічної категорії «виробничі запаси» включає в себе декілька ключових аспектів:

- виробничі запаси можуть інтерпретуватися по-різному залежно від галузі і методології обліку. Така розбіжність у визначенні може вплинути на точність ідентифікації цієї категорії;
- різні види виробничих запасів (сировина, напівфабрикати, готова продукція) можуть вимагати різного обліку і управління, що ускладнює їхню ідентифікацію та визначення;
- оцінка вартості виробничих запасів може варіюватися згідно з різними методами (FIFO, середньозваженої вартості і т.д.), що може призвести до різних

показників фінансової звітності;

- недооцінка або переоцінка виробничих запасів може призвести до фінансових ризиків для підприємства, таких як збитки чи недостатність оборотних коштів;

- ефективне управління виробничими запасами вимагає збалансованого підходу між забезпеченням необхідних запасів для виробництва та мінімізацією витрат.

У вирішенні цих проблем можуть бути корисними сучасні технології, такі як системи управління запасами (ERP), аналітика даних та штучний інтелект, які допомагають у покращенні прогнозування попиту та оптимізації запасів. Зрозуміння цієї проблематики і вжиття відповідних заходів можуть допомогти підприємству підвищити ефективність та конкурентоспроможність.

Підсумовуючи наявні підходи до ідентифікації облікової категорії «виробничі запаси», варто насамперед визначити основні складові такої ідентифікації, які у тому числі відрізняють даний вид активів від інших. Так, потрібно чітко визначити, що до виробничих запасів належать запаси (або матеріальні оборотні активи) разового використання, адже потрібно розмежувати виробничі запаси і малоцінні швидкозношувані предмети, які також належать до запасів, але використовуються багаторазового (відповідно втрачають споживчі якості поступово), хоча й протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року. Окрім того варто чітко розмежувати товари (тобто активи, що придбані і утримуються підприємством з метою перепродажу у наявній натурально-речовій формі) і виробничі запаси, до яких належать активи, що утримуються з метою наступного споживання в межах підприємства, що призведе до зміни їх натурально-речової форми. Окремо варто відзначити, що незважаючи на те, що основним джерелом надходження виробничих запасів на підприємство є їх придбання у постачальників, це не є обов'язковою умовою їх ідентифікації, адже виробничі запаси можуть бути отримані в наслідок ліквідації основних

засобів, як зворотні відходи виробництва або в наслідок внесків до статутного капіталу чи обміну на неподібні активи. Таким чином, пропонуємо таке визначення облікової категорії «виробничі запаси»: виробничі запаси – це запаси (тобто матеріальні оборотні активи), які підприємство утримує з метою подальшого разового споживання (що призведе до зміни їх натурально-речової форми) в процесі виробництва продукції (робіт, послуг), утримання обладнання, організації процесів управління та збуту продукції (товарів).

Отже, проблематика ідентифікації економічної категорії «виробничі запаси» є актуальною та складною завданням у сучасному бізнес-середовищі. Наявність різних підходів до обліку та визначення цієї категорії призводить до недорозумінь та ризиків для підприємств. Важливо враховувати специфіку галузі та інтереси стейкхолдерів при розробці інструкцій та методів обліку.

Крім того, необхідно здійснювати постійний моніторинг та адаптацію стандартів обліку до змін у суспільному та економічному середовищі. Це допоможе забезпечити точність та адекватність обліку виробничих запасів, що є важливим фактором для успішного управління підприємством.

Результати проведеного дослідження підтверджують, що для цілей аналітичного обліку класифікація запасів повинна проводитися окремо для кожного підприємства, тобто в рамках конкретної галузі або виду діяльності, в якому працює підприємство.

Необхідно враховувати організаційну структуру і технічні характеристики виробничого процесу.

1.2 Нормативно-правове регулювання організації обліку виробничих запасів

У перехідному процесі до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та впровадженні вітчизняної системи в європейській юридичній

простір, питання щодо нормативного регулювання всіх складових бухгалтерського обліку набуває вагомого значення. Це також стосується обліку товарно-матеріальних запасів.

За висловом Задорожного З.В., «бухгалтерський облік в Україні, подібно до всієї економіки країни, перебуває у кризі. Основними причинами погіршення стану бухгалтерського обліку в Україні є відсутність системної концепції реформи бухгалтерського обліку та неясність у визначенні змісту Закону України «Про бухгалтерський облік та бухгалтерську звітність», а також значна розбіжність між податковим законодавством та законодавством про бухгалтерський облік» [12, С 163].

Основним завданням нормативного регулювання бухгалтерського обліку в Україні є визначення єдиних правил для всіх сфер діяльності. Порядок обліку виробничих запасів на підприємствах регулюється рядом нормативних документів, що забезпечують:

- «дотримання підприємствами єдиних правил бухгалтерського обліку, що гарантують і захищають інтереси користувачів бухгалтерської інформації;
- точність і повнота певних даних для задоволення інформаційних потреб користувачів» [52].

Таким чином, правила бухгалтерського обліку повинні надавати всім зацікавленим користувачам розумний доступ до даних, що описують фінансове становище та результати діяльності компанії. Вітчизняні нормативні правові акти регулюють ряд організаційних і методологічних питань ведення бухгалтерського обліку в області об'єктів бухгалтерського обліку.

Нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку в Україні представлено в п'ять етапів на рис. 1.1.

Основний закон, що регулює сферу бухгалтерського обліку в Україні, це «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Цей закон встановлює юридичні засади для організації та ведення бухгалтерського обліку і підготовки фінансової звітності в країні.

Рисунок 1.1 – Нормативно – правове регулювання бухгалтерського обліку

Джерело: [52]

Його дія поширюється на всі види юридичних осіб в Україні, незалежно від форми власності та організаційно-правової структури, а також на представництва іноземних господарських суб'єктів. Вони зобов'язані вести облік операцій, пов'язаних із виконанням державних та місцевих бюджетів, та складати фінансові звіти відповідно до бюджетного законодавства [52].

У різних країнах за кордоном бухгалтерський облік підлягає регулюванню відповідними законами. Наприклад, у Великобританії правила бухгалтерського обліку визначаються законом про діяльність компаній, у Німеччині та Франції — податковим законодавством. Голов С.Ф. вказує, «що особливість системи регулювання бухгалтерського обліку в США полягає в

тому, що стандарти фінансового обліку в приватному секторі розробляються та затверджуються недержавними органами, і вони не є обов'язковими для більшості господарських суб'єктів. Крім того, стандарти та концепції бухгалтерського обліку у США (US OPBU) вважаються одними з найкращих у світі та суттєво вплинули на формування міжнародних стандартів та розвиток бухгалтерського обліку у багатьох країнах» [8, С. 45].

Україна впровадила вдосконалену та, в певному розумінні, нову систему нормативного обліку зі створенням методологічної ради з бухгалтерського обліку та прийняттям Кабінетом Міністрів України «Програми реформування системи бухгалтерського обліку з використанням міжнародних стандартів». Основною особливістю цієї системи є її відповідність ринковим умовам.

Відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, МСБО 2 «Запаси» визначає правила обліку товарно-матеріальних запасів. «Метою цього стандарту є визначення підходу до обліку запасів. Основним питанням обліку запасів, як зазначено в МСБО 2, є визначення суми собівартості, які повинні бути визнані в якості активу і перенесені на майбутні періоди до визнання відповідного доходу. Цей стандарт містить рекомендації щодо розрахунку собівартості і подальшого визнання витрат, включаючи часткове списання до чистої вартості реалізації. У ньому також містяться рекомендації щодо формул визначення собівартості. МСБО 2 «Запаси» застосовується до всіх активів, за винятком» [31]:

- «фінансових інструментів;
- незавершених робіт за контрактами на будівництво, включаючи відповідні угоди про надання послуг;
- біологічних активів, пов'язаних із сільськогосподарською діяльністю та сільськогосподарською продукцією на місці збирання врожаю» [31].

Даний стандарт не застосовується до оцінки запасів, утримуваних:

- «виробниками продукції сільського та лісового господарства після збору врожаю, корисних копалин та мінеральних продуктів, якщо вони оцінюються за чистою вартістю реалізації згідно з усталеною практикою в цих

галузях. Якщо такі запаси оцінюють за чистою вартістю реалізації, зміни цієї вартості визнаються у прибутку або збитку в періоді зміни;

– брокерами товарної біржі, які оцінюють свої запаси за справедливою вартістю мінус витрати на продаж. Коли такі запаси оцінюють за справедливою вартістю мінус витрати на продаж, зміни справедливої вартості мінус витрати на продаж визнають у прибутку або збитку в період зміни» [31].

МСБО 2 «Запаси» містить 42 статті, в яких перераховані наступні розділи: «призначення», «область застосування»; «визначення»; «оцінка запасів», «вартість запасів»; «первісна вартість»; «витрати на обробку»; «інші витрати»; «вартість запасів постачальника послуг»; «вартість сільськогосподарської продукції, зібраної в якості врожаю біологічних активів»; «методи визначення витрат»; «формули витрат»; «чисті продажі»; «визнання в якості витрат»; «розкриття інформації»; «вступ в силу»; «скасування інших положень» [31].

Що стосується внутрішнього законодавства, то основним стандартом, що визначає методологічну основу формування інформації про резерви та розкриття її у фінансовій звітності, є НП(С)БО 9 «Запаси». Цей стандарт також містить обмеження на застосування, але трохи відрізняється від «переліку», зазначеного в МСБО 2. Зокрема, норми НП(С)БО 9 «застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від їх форм власності, але, за винятком бюджетних установ та господарюючих суб'єктів, відповідно до законодавства вони складають фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку» [48].

Крім того, цей стандарт не застосовується до: «фінансових активів; контрактів на незавершене будівництво, включаючи відповідні сервісні контракти; поточні біологічні активи, оцінені за справедливою вартістю відповідно до НП(С)БО 30, корисні копалини, оцінені за НП(С)БО за чистою вартістю» [48].

НП(С)БО 9 «Запаси» включає 34 статті, які розділені на кілька розділів,

таких як «Загальні положення», «Визнання і первісна оцінка запасів», «Інвентаризаційна оцінка», «Розкриття інформації про запаси в примітках до річного звіту», «Особливості обліку запасів установами», а також додаток «Приклади обліку товарно-матеріальних запасів». Також, є розділ, що стосується розподілу витрат на транспортну підготовку.

На додаток до НП(С)БО 9 «Запаси» в тій чи іншій мірі визначають порядок підготовки бухгалтерського обліку та бухгалтерської інформації: НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до бухгалтерського обліку», який визначає мету, склад і принципи ведення бухгалтерського обліку, а також вимоги до визнання і розкриття його елементів; НП(С)БО 16 «Витрати», який «визначає методологічні основи обліку інформації про витрати підприємства (включаючи витрати на оборотний капітал) і її розкриття у фінансовій звітності» [47].

Згідно з представленою на рис. 1.1 схемою, перші чотири рівні, які стосуються нормативного регулювання обліку виробничих запасів, підпорядковані державному контролю і обов'язкові для виконання внутрішніми підприємствами. Документи цього рівня не можуть суперечити документам, визначеним на вищих рівнях.

Також, підприємство самостійно визначає свою бухгалтерську стратегію та пов'язані з нею питання (табл. 1.3). Наприклад, у НП(С)БО 9 «Запаси» визначаються [48]:

- методи оцінки виведення запасів;
- систематичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів;
- процедура обліку та розподілу транспортно-заготівельних витрат, ведення відокремленого підрахунку обліку транспортно-заготівельних витрат;
- частота та об'єкти проведення інвентаризації;
- визначення одиниці аналітичного обліку запасів.

Після аналізу нормативно-правових актів, які стосуються бухгалтерського обліку виробничих запасів у харчовій промисловості, було

виявлено, що методи бухгалтерського обліку запасів відповідно до міжнародних і національних стандартів практично ідентичні.

Таблиця 1.3 – Характеристика нормативно-правових актів, що регулюють облік виробничих запасів

№ з/п	Нормативно-правовий акт	Характеристика
1	2	3
1.	Податковий кодекс України	«Визначає особливості визнання та оцінки виробничих запасів під час їх надходження та використання, установлює правові засади регулювання, організації бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, включаючи виробничі запаси» [46].
2.	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	«Визначає порядок оформлення первинних документів та реєстрів бухгалтерського обліку, а також обов'язки щодо проведення інвентаризації, зокрема в частині відображення залишків виробничих запасів на дату складання балансу» [52].
3.	Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси»	«Визначає мету, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів, включаючи формування інформації про виробничі запаси» [31].
4.	Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	«Встановлює методологічні засади формування в обліку інформації про виробничі запаси, регулює їх порядок оцінки і обліку на підприємстві та розкриття інформації в фінансовій звітності, а також регулює порядок здійснення операцій, пов'язаних із рухом виробничих запасів» [34].
5.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»	«Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства, включаючи витрати виробничих запасів, та її розкриття в фінансовій звітності» [48].
6.	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»	«Встановлює особливості визнання та оцінки виробничих запасів при їх надходженні та використанні для підприємств України, які використовують міжнародні стандарти для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності» [47].
7.	Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств й організацій	«Визначає основні рахунки та субрахунки для систематизації інформації про виробничі запаси і регулює порядок їх використання під час проведення операцій» [13].
8.	Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань	«Визначає процедуру проведення інвентаризації активів, включаючи виробничі запаси, та встановлює порядок документування результатів інвентаризації» [49].
9.	Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства	«Встановлює порядок формування облікової політики підприємства, зокрема щодо виробничих запасів» [27].

Продовження таблиці 1.3

1	2	3
10.	Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів	«Визначає перелік та форми типових первинних документів для обліку виробничих запасів та вказує на порядок їх заповнення з урахуванням необхідних реквізитів» [54].
11.	Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей	«Регулює механізм визначення збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, включаючи виробничі запаси» [53].
12.	Порядок проведення дооцінки залишків товарноматеріальних цінностей	«Регулює порядок проведення дооцінки залишків матеріальних цінностей, включаючи виробничі запаси» [51].
13.	Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг)	«Визначає єдині підходи до формування собівартості продукції (робіт, послуг) та визначення фінансових результатів на підприємствах з врахуванням норм Положень (стандартів) бухгалтерського обліку» [55].

Для досягнення повної гармонізації цих стандартів може знадобитися уточнення деяких деталей інформації, яка надається у фінансових звітах щодо запасів.

Крім того, багато аспектів бухгалтерського обліку виробничих запасів регулюються законодавством. Проте існують питання, які залишаються невирішеними і виникають у практичній діяльності суб'єктів господарювання, такі як облік тари та отриманих запасів, які не використовуються безоплатно і т. д.

Отже, система нормативних актів та правил, які стосуються обліку виробничих запасів, важлива для забезпечення ефективного управління підприємством.

Законодавчі акти і стандарти, такі як міжнародні стандарти фінансової звітності, визначають правила оцінки, класифікації та відображення запасів в облікових записах підприємства. Дотримання цих норм дозволяє забезпечити достовірність фінансової звітності та покращити управлінське прийняття рішень.

1.3 Організаційно-методичне забезпечення аналізу виробничих запасів

Для ефективного функціонування і ведення виробничо-господарської діяльності більшості підприємств необхідно використовувати виробничі запаси, які є невід'ємною і значущою частиною активів компанії.

Залежно від запитів підприємств на їх складах для забезпечення безперебійної роботи виробництва виробничі запаси повинні знаходитися в межах певних встановлених норм, адже в цих приміщеннях здійснюються такі операції, як закупівля і зберігання запасів і, звичайно ж, відпуск цих активів у виробничий процес. Захист майнових прав підприємства обумовлений тим, що контроль за залишками запасів, надходженням і витратою виробничих запасів на складах повинен забезпечуватися за допомогою бухгалтерського обліку.

Підприємства повинні бути оснащені певною кількістю матеріалів, що використовуються у виробничому процесі, щоб забезпечити безперебійне виробництво та економічні показники. Виробничі запаси займають важливе місце в собівартості готової продукції, оскільки вони також включаються в структуру витрат. Головною умовою успішного ведення виробничої діяльності підприємства є наявність і раціональне використання виробничих запасів. Одним з найважливіших факторів розвитку виробництва є стабільне постачання підприємства матеріальними ресурсами.

Метою аналізу запасів є підвищення ефективності виробництва за рахунок раціонального використання ресурсів і пошук оптимальних можливостей економії при використанні запасів.

Джерелами інформації для аналізу виробничих запасів на підприємстві є :

- «оперативні дані відділу логістики компанії по виконанню контрактів;
- дані складського обліку по надходженню і вибуттю матеріалів для виробництва;
- дані з планувально-технічного відділу;

- розрахунок собівартості одиниці продукції;
- форма 5-С «Звіт про витрати на виробництво продукції, робіт, послуг»;
- лімітно-забірні картки;
- наряди і замовлення;
- статистична звітність;
- нормативи та норми використання матеріалів» [23].

Питання організації аналізу виробничих запасів, у тому числі щодо визначення його основних складових (етапів, напрямів), активно досліджується в науковій літературі. Провівши детальне дослідження даного питання в праці «Визначення напрямів аналізу виробничих запасів підприємства», ми на основі робіт багатьох вітчизняних науковців сформуваємо докладну схему аналізу виробничих запасів із деталізацією складових окремих етапів, яку наведено на рисунку 1.2.

Ключовими термінами такої організації варто визнати забезпеченість, швидкість руху, ефективність використання та позитивний вплив на результати роботи та конкурентоспроможність підприємства.

Окремо варто зазначити, що аналіз не має обмежуватися оцінкою наявної ситуації, адже за підсумками аналітичних процедур мають бути обґрунтовані конкретні заходи щодо оптимізації рівня виробничих запасів, пришвидшення їх руху, підвищення ефективності їх використання та досягнення таким чином позитивного впливу на підсумкові результати роботи підприємства та перспективи його розвитку.

Оцінка рівня забезпеченості виробничими запасами потребує багатогранної вихідної бази даних, в яку включено дані з бюджетів різного рівня, історичні дані щодо закупок та витрат виробничих запасів, чіткий та відпрацьований алгоритм введення даних в облік та контроль за найважливішими складовими виробничих запасів підприємства.

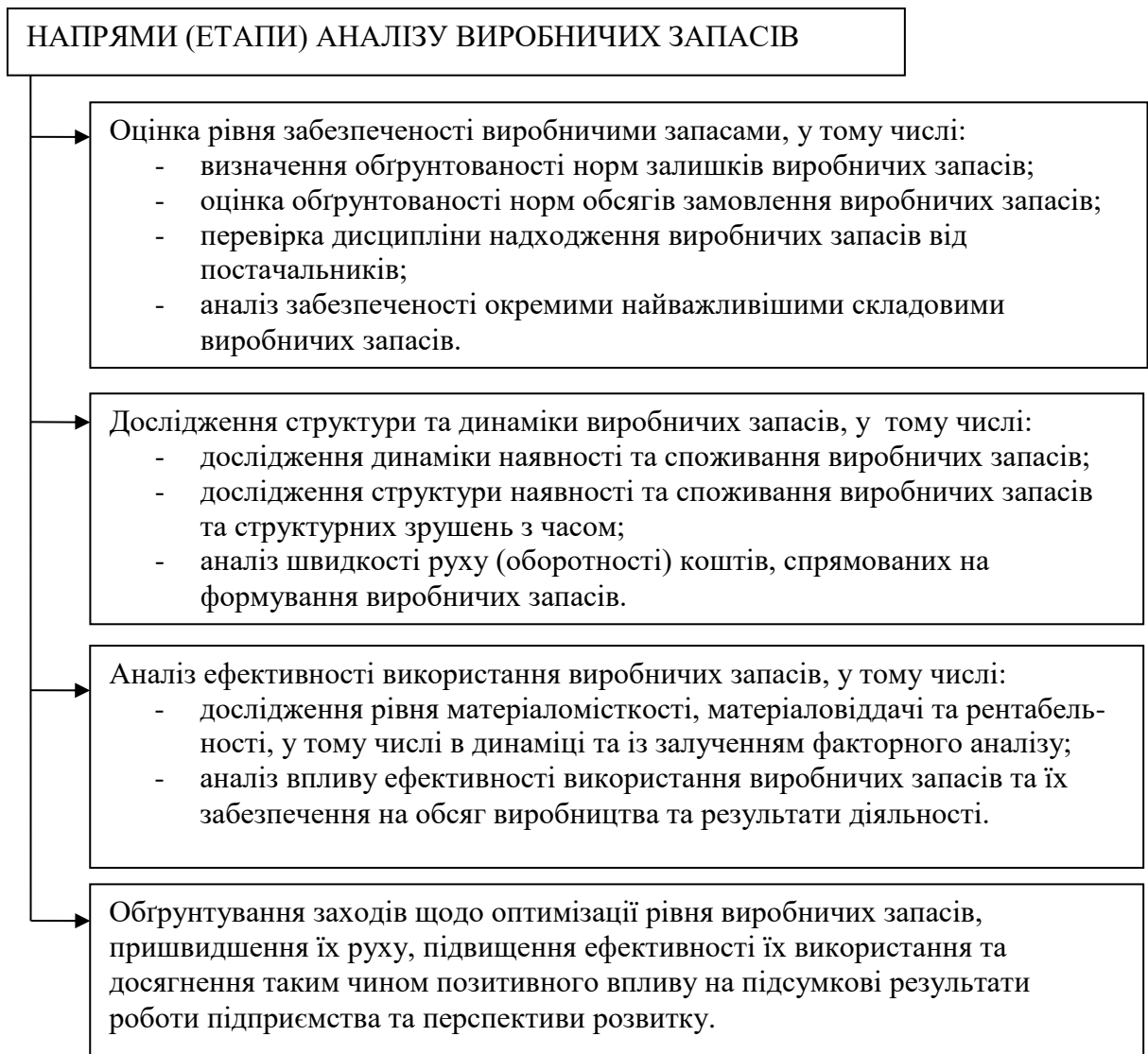

Рисунок 1.2 – Напрямки (етапи) аналізу виробничих запасів [61, С. 62].

Для дослідження структури та динаміки застосовується порівняльний метод аналізу, який допомагає відобразити наявність, зміну та залишки виробничих запасів.

Детально спосіб розрахунку зміни залишків запасів за період та темп росту наведено в таблиці 1.4.

Даними для такого розрахунку слугує інформація з Ф-1 «Баланс» та/або Ф-5 «Примітки до фінансової звітності».

Таблиця 1.4 – Аналіз обсягу наявності виробничих запасів

№	Вид продукції	Минулий період (С) тис. грн.	Звітний період (D) тис.грн.	Абсолютне відхилення(E)	Темп росту, %
1	Сировина і матеріали	Ф.№ 5 р.800	Ф.№ 5 р.800	1D-1C	1D/1C×100
2	Купівельні напівфабрикати	Ф.№ 5 р.810	Ф.№ 5 р.810	2D-2C	2D/2C×100
3	Паливо	Ф.№ 5 р.820	Ф.№ 5 р.820	3D-3C	3D/3C×100
4	Тара і тарні матеріали	Ф.№ 5 р.830	Ф.№ 5 р.830	4D-4C	4D/4C×100
5	Будівельні матеріали	Ф.№ 5 р.840	Ф.№ 5 р.840	5D-5C	5D/5C×100
6	Запасні частини	Ф.№ 5 р.850	Ф.№ 5 р.850	6D-6C	6D/6C×100
7	Матеріали с/г призначення	Ф.№ 5 р.860	Ф.№ 5 р.860	7D-7C	7D/7C×100
8	Малоцінні та швидкозношувані предмети	Ф.№ 5 р.880	Ф.№ 5 р.880	8D-8C	8D/8C×100
9	РАЗОМ	1C+...+8C	1D+...+8D	1E+...+8E	

Джерело: [2]

Показники структури запасів дозволяють побачити процентне співвідношення одного матеріального ресурсу до загального обсягу товарних запасів на підприємстві (табл. 1.5).

Таблиця 1.5 – Аналіз складу та структури виробничих запасів

№	Вид продукції	Минулий період		Звітний період		Відхилення	
		тис.грн (С)	питома вага, %(D)	тис.грн (Е)	питома вага, %(F)	Абсолютне	пунктів структури
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Сировина і матеріали	Ф. № 5 р.800	1C/9C×100	Ф. № 5 р.800	1E/9E×100	1E-1C	1F-1D
2	Купівельні напів-фабрикати	Ф. № 5 р.810	2C/9C×100	Ф. № 5 р.810	2E/9E×100	2E-2C	2F-2D
3	Паливо	Ф. № 5 р.820	3C/9C×100	Ф. № 5 р.820	3E/9E×100	3E-3C	3F-3D
4	Тара і тарні матеріали	Ф. № 5 р.830	4C/9C×100	Ф. № 5 р.830	4E/9E×100	4E-4C	4F-4D

Продовження таблиці 1.5

1	2	3	4	5	6	7	8
5	Будівельні матеріали	Ф. № 5 р.840	5C/9C×100	Ф. № 5 р.840	5E/9E×100	5E-5C	5F-5D
6	Запасні частини	Ф. № 5 р.850	6C/9C×100	Ф. № 5 р.850	6E/9E×100	6E-6C	6F-6D
7	Матеріали с/г призначення	Ф. № 5 р.860	7C/9C×100	Ф. № 5 р.860	7E/9E×100	7E-7C	7F-7D
8	МШП	Ф. № 5 р.880	8C/9C×100	Ф. № 5 р.880	8E/9E×100	8E-8C	8F-8D
9	Разом виробничих запасів	1C+...+8C	1D+...+8D	1E+...+8E	1F+...+8F	9E-9C	9F-9D

Джерело: [2]

Необхідно також провести аналіз ефективності використання виробничих запасів. Для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів застосовують систему показників, які можна розділити на узагальнюючі і часткові (табл. 1.6)

До узагальнюючих показників входять такі:

1) матеріалоємність – визначає, скільки матеріальних ресурсів витрачається на виробництво одиниці продукції. він виражається як відношення суми матеріальних витрат до вартості виготовленої продукції;

2) матеріаловіддача – відображає, скільки продукції випускається за одиницю матеріальних ресурсів, витрачених на її виробництво. Визначається як відношення обсягу випущеної продукції до суми матеріальних витрат на її виробництво;

3) рентабельність – відображає, скільки прибутку отримано з кожної витраченої грошової одиниці.

Ці показники допомагають оцінити ефективність використання матеріальних ресурсів і раціональність їх витрат на виробництво продукції.

Таблиця 1.6 – Аналіз ефективності використання виробничих запасів

№	Показник	Минулий період (С)	Звітний період (D)	Відхилення (+,-) (E)	Темп росту, %
1	Вартість виготовленої продукції, тис. грн	Ф1-П	Ф1-П	1D-1C	1D/1C×100
2	Матеріальні витрати на виробництво продукції, тис. грн	Ф.2 р.2500	Ф.2 р.2500	2D-2C	2D/2C×100
3	Собівартість виготовленої продукції, тис. грн	Звіт виробництва	Звіт виробництва	3D-3C	3D/3C×100
4	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	Ф.2 р.2050	Ф.2 р.2050	4D-4C	4D/4C×100
5	Середні залишки виробничих запасів, тис. грн	Ф.1(гр.3 р.1100+гр.4 р.1100)/2	Ф.1(гр.3 р.1100+гр.4 р.1100)/2	5D-5C	5D/5C×100
6	Матеріалоємність, грн./грн.	2C/1C	2D/1D	6D-6C	6D/6C×100
7	Матеріаловіддача, грн./грн.	1C/2C	1D/2D	7D-7C	7D/7C×100
8	Питома вага матеріальних витрат у собівартості продукції, %	(2C/3C) ×100	(2D/3D) ×100	8D-8C	8D/8C×1-0
9	Оборотність виробничих матеріальних запасів, разів	4C/5C	4D/5D	9D-9C	9D/9C×100
10	Тривалість одного обороту виробничих матеріальних запасів, дні	360/9C	360/9D	10D-10C	10D/10C×100

Джерело: [2]

Метод аналізу використання виробничих ресурсів повинен відповідати вимогам послідовності, складності, ефективності, точності, прогресивності та динамізму. Тільки на основі виконання цих вимог забезпечується знання стану керованого об'єкта і тенденцій його розвитку, а також схематичне і цілеспрямоване підвищення ефективності господарської діяльності на основі результатів аналізу.

Отже, організаційно-методичне забезпечення аналізу виробничих запасів відіграє критичну роль у забезпеченні ефективності та ефективності управління запасами підприємства. Вивчення цієї теми дозволило виявити необхідність ретельного контролю за рівнем запасів, оптимізації їх структури та врахування динаміки попиту. Аналіз даних стосовно запасів забезпечує можливість зниження затрат підприємства і покращення його фінансового стану. Важливо також враховувати інноваційні підходи та сучасні програмні рішення для забезпечення точності та швидкості аналізу.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРАКТИКА ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з додатковою відповідальністю «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» має приватних власників і знаходиться за юридичною адресою: м. Київ, вул. Ігорівська, буд. 11Б. Адреса виробничих потужностей: м. Запоріжжя, вул. Новобудов 6. Засновано 4 червня 1996 року.

Основною метою його діяльності є отримання прибутку. Підприємство спеціалізується на виробництві хліба та хлібобулочних виробів, борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок нетривалого зберігання (КВЕД 10.71). Наразі завод виробляє понад 100 видів хлібобулочної та кондитерської продукції.

Іншими видами діяльності згідно КВЕД-2010 та Статуту підприємства є:

- 10.72 Виробництво сухарів і сухого печива; виробництво борошняних кондитерських виробів, тортів і тістечок тривалого зберігання;
- 18.14 Брошурувально-палітурна діяльність і надання пов'язаних із нею послуг;
- 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;
- 46.33 Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами;
- 46.38 Оптова торгівля іншими продуктами харчування, у тому числі рибою, ракоподібними та молюсками;
- 85.59 Інші види освіти, н.в.і.у.;
- 85.60 Допоміжна діяльність у сфері освіти;

- 46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;
- 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами;
- 68.20 Надання в оренду й експлуатацію власного чи орендованого нерухомого майна.

Із застосуванням сучасних технологій та наукового підходу у розробці нових видів продукції, «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» прагне підтримувати стабільний попит у покупців на фоні жорсткої конкуренції. Товари даного підприємства продаються через різні роздрібні та оптові магазини, а також через власну мережу торгових точок.

Продукція компанії реалізується як через різноманітні зовнішні магазини, так і через її власну торговельну мережу під брендом «Хлібодар», яка присутня виключно в межах Запорізької області. Завдяки великим обсягам виробництва борошняних виробів, компанія успішно задовольняє попит на внутрішньому ринку України і ефективно експортує свою продукцію в різні країни, такі як Німеччина, Швеція, Англія та інші.

Виробництво компанії здійснюється виключно з використанням натуральної сировини, без застосування консервантів та ГМО. Невідступне дотримання високих стандартів виробництва забезпечується завдяки впровадженню системи безпеки харчової продукції та ефективній системі управління якістю. Асортимент продукції орієнтований на широкий коло споживачів, переважно з низьким і середнім рівнем достатку. Попит на продукцію підприємства визначає рівень виробництва товарів.

У табл. 2.1 наведено детальний аналіз щодо кількості випуску та структури продукції на підприємстві.

За даними табл. 2.1 можна зробити висновок, що загальний випуск продукції зменшився на 888 т (або на 6%). Щодо структури виробництва, то по елементам з найбільшим відсотком (лінійні сорти пшеничного хліба, житньо-пшеничні та булки, батони та інші), спостерігаємо незначне коливання структури в межах 5%.

Таблиця 2.1 – Показники випуску продукції, 2021 – 2022 рр.

Вид продукції	Випуск продукції (т)	Структура (%)	Випуск продукції (т)	Структура (%)	Зміна	
	2021	2021	2022	2022	(+,-)	%
Лінійні сорти пшеничного хліба	5224	36	5202	38	(22)	100
Житньо-пшеничні сорти хліба	2479	17	2941	22	462	119
Булки, батони та інші хлібобулочні вироби	5570	38	4595	34	(975)	82
Вироби дрібносерійного виробництва	-	0	473	3	473	0
Сухар панірувальний	1288	9	463	3	(825)	36
Загалом	14562	100	13674	100	(888)	94

В 2021 році не було виділено окрему статтю виробництва дрібносерійних виробів, тому вони трошки спотворюють структуру. Значне зменшення у темпі росту спостерігаємо в категорії сухарів панірувальних, у 2022 році їх кількість склала лише 36% від минулого періоду. Причиною може бути те, що у 2021 році не виділяли окрему категорію, і всі незначні замовлення були в цій категорії.

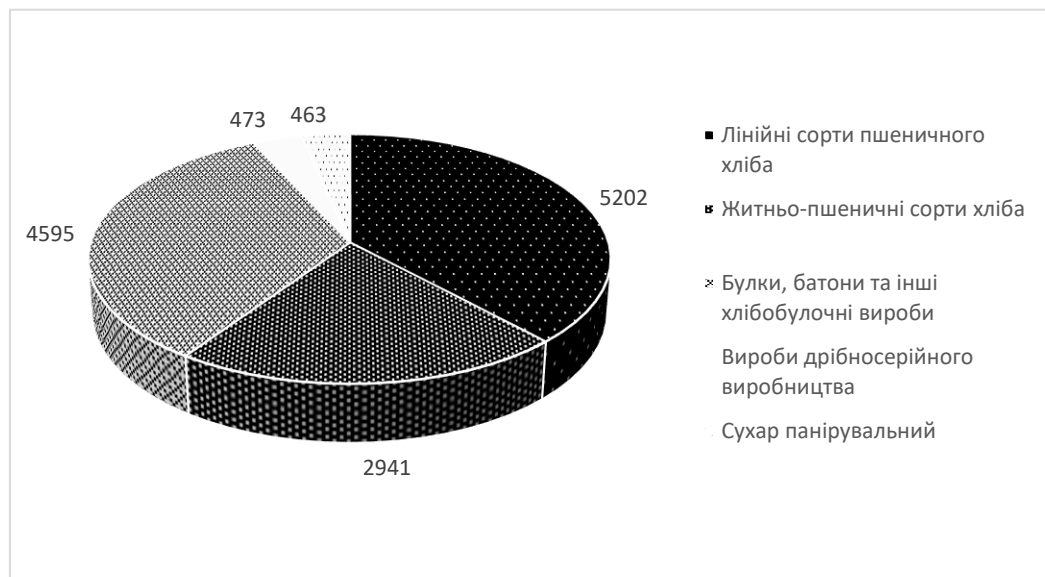

Рисунок 2.1 – Структура виробництва продукції в 2022 р.

Структура виробництва продукції за 2021 рік наведено на рисунку 2.2.

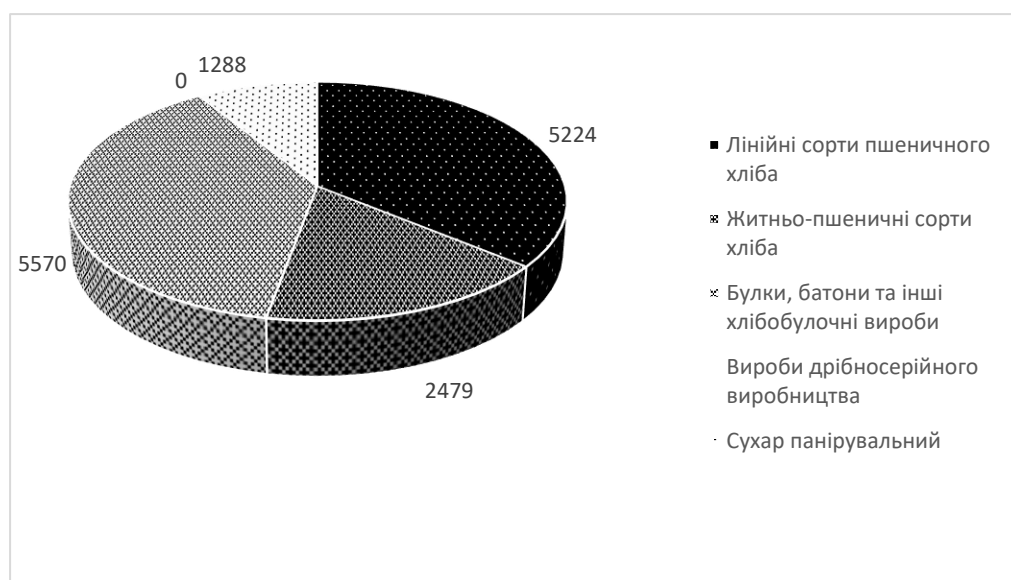

Рисунок 2.2 – Структура виробництва продукції в 2021 р.

Власник торгівельної марки «Хлібодар» здійснює заходи щодо її просування та популяризації. Підприємство користується загальною підтримкою ТМ «Хлібодар» в рамках плати за її використання. Також маркетингова підтримка продукції Товариства здійснюється у співробітництві з національними торговельними мережами та роздрібними клієнтами. Сьогодні асортимент підприємства налічує близько 100 найменувань хлібобулочних виробів.

В недавній час підприємством було придбане сучасне устаткування виробництва Польщі і Словенії, яке дозволило освоїти нові технології, розширити асортимент продукції і досягти високого рівня якості. Окрім цього, проводяться реконструкції ліній з виробництва масових сортів хліба. Нещодавно введена в експлуатацію нова лінія виробництва Бельгії з випуску формового хліба. Лінія цілком автоматизована, на ній використана європейська технологія випікання.

Хлібні вироби готують з різних видів житнього і пшеничного борошна, таких як сіяне, обдирне, обойне для житнього борошна та вищого, першого, другого, обойного для пшеничного борошна, або їх комбінацій. У виробництві певних видів хліба можуть додаватися домішки, такі як кукурудзяне, вівсяне,

ячмінне борошно, а також борошно бобових культур, таких як соєве, горохове, люпинове.

Булочні вироби, які включають батони, плетінки, калачі та булочки масою 500 г і менше, головним чином виготовляють із пшеничного борошна вищого і першого сорту. Їхні рецептури включають цукор і жир в сумі менше 14% від маси борошна.

Здобні вироби, такі як булочки різної форми, виготовляються з пшеничного борошна вищого або, рідше, першого сорту. Їхні рецептури містять цукор і жир в сумі 14% і більше від маси борошна, а також інші інгредієнти, такі як яйця, повидло, ванілін, родзинки і т.д.

У кожній з трьох згаданих груп виділяють формові вироби, які випікаються у формах, та подові вироби, які випікаються без форми на поду печі.

Прості та здобні сухарі виготовляють із звичайного хліба або спеціально виготовлених хлібних виробів і мають вологість від 8% до 12%. До цієї групи також належать грінки і хрусткі хлібці.

Існує категорія національних виробів, які виробляють виключно з місцевої сировини, серед всього різноманіття продукції.

Завод отримує сировину для виробництва своєї продукції від різних комерційних і державних структур, але також має постійних постачальників, які визначені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Основні постачальники сировини ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБЗАВОД № 5»

Назва організації	Найменування сировини
1	2
ТОВ «Агрофенікс»	борошно
ТОВ «Доброкрай»	борошно
ТОВ «Імпекс Л»	дріжджі
ТОВ «Співдружність Едельвейс»	тара, матеріали
ТОВ «Ергопласт»	упаковка
ТОВ «Комбікруп»	борошно

Продовження таблиці 2.2

1	2
ТОВ «Дружба»	борошно
ТОВ «Київ-Тара»	ящик
«Інтер-Запоріжжя»	яйця
ТОВ «Агропроінвест 08»	олія
ТОВ «Промтехагроторг»	маргарин
МКП «Дніпро-М»	матеріали
ПП «Агропродсервіс»	цукор
ТОВ НПВ «Мак»	мак
ТОВ «Укрпродкомпанія»	ароматизатори

Організаційна структура підприємства включає транспортний цех (експедиція), відділ збуту, відділ головного механіка і головного енергетика, торговий відділ, відділ постачання, бухгалтерію, та планово-економічний відділ (ПЕВ) (рис. 2.3). Задля належного управління підприємством, оперативне керівництво діяльністю підприємства здійснює Генеральний директор. Контроль за дотриманням вимог Статуту та корпоративних прав учасників Товариства здійснює Наглядова рада у складі 2 осіб.

Основне виробництво підприємства налічує 296 працівників. Розподіл персоналу за категоріями визначається планом по праці, що складається на півріччя та отримує затвердження від директора компанії. На основному виробництві працює 4 бригади, які працюють в 2 зміни по 12 годин (по дві бригади за зміну). Технологічні лінії основного виробництва обслуговують 68 робочих різних розрядів від 2 до 5.

Маркетинговий відділ (збуту) у підприємства представлений одним фахівцем з економічного відділу, який виконує функції маркетингу, такі як просування товару на ринку, вивчення конкурентного середовища, розробка стратегій для збільшення продажів та отримання більшого прибутку.

Найголовнішим є визначення організації бухгалтерської служби на даному підприємстві. Головний бухгалтер у своїй роботі керується «Положенням про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні».

Рисунок 2.3 – Організаційна структура управління ТДВ
«ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

Він визначає, розробляє плани та координує процеси бухгалтерського обліку, управляє господарсько-фінансовою діяльністю, забезпечує контроль за ефективним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Головний бухгалтер відповідає за організацію та контроль за складанням розрахунків з прибутку, витрат на виробництво і платежів до бюджету. Також до обов'язків головного бухгалтера відноситься організація складання щомісячного бухгалтерського обліку, складання квартальних і річних бухгалтерських звітів. Бухгалтерія ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» використовує програму 1С : Підприємство 8.3. Для цілей подання звітності, підприємство використовує програмен забезпечення «М.Е.Дос».

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «підприємство має право самостійно встановлювати свою облікову політику. Облікова політика затверджується наказом керівника

підприємства. Вона є важливим правовим документом роботи бухгалтерів. В ній необхідно відображати організацію бухгалтерського обліку і всі положення, особливо ті, які мають неоднозначне тлумачення в офіційних документах» [52].

Обліковою політикою підприємство встановлює єдині методологічні принципи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності підприємства з метою забезпечення користувачів звітності зрозумілою, доречною, достовірною та порівнянною інформацією про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Облікова політика застосовується для цілей складання внутрішньої та зовнішньої фінансової звітності.

Відповідно до облікової політики підприємства, повний комплект зовнішньої фінансової звітності включає баланс, звіт про звіт про фінансові результати, звіт про рух коштів, звіт про власний капітал та примітки до фінансової звітності.

Проміжна фінансова звітність подається:

- зовнішня – у складі балансу та звіту про фінансові результати;
- внутрішня – у складі балансу, звіту про прибутки та збитки та звіту про рух грошових коштів.

Порівняльна інформація у звітності подається за один календарний рік (відповідний період попереднього календарного року для проміжної звітності).

Елементами фінансової звітності є активи, зобов'язання, капітал, доходи та витрати. Елементи фінансової звітності, такі як активи та зобов'язання, а також доходи та витрати, не згортаються. Оцінка активів на нетто-основі за вирахуванням будь-яких резервів (наприклад, резерву сумнівної заборгованості) не є згортанням.

Загальні тенденції розвитку підприємства можна оцінити шляхом аналізу показників, представлених у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Основні показники діяльності ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5», 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Виручка від реалізації товарів і послуг, тис.грн	223027	245726	435078
Собівартість продукції, що випускається, тис. грн	-148585	-195312	-307615
Валовий прибуток підприємства, тис. грн	74442	50414	127463
Адміністративні витрати	-11367	-14494	-13665
Витрати на збут	-57238	-52496	-91145
Інші операційні доходи / витрати	497	1987	-2467
Результат фінансової діяльності	-4589	-3936	-4026
Чистий прибуток	917	-18525	16009
Товарообіг	43734,5	50554,4	51132,1
Вартість чистих активів підприємства, тис.грн	66223	47388	63328
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	308	319	303

Протягом трьох років, з 2020 по 2022 рік, підприємство відзначилося значним ростом виручки від реалізації товарів і послуг. У 2022 році виручка зросла на 77,06% порівняно з попереднім роком і склала 435078 тис. грн. За тим же періодом собівартість продукції також збільшилася на 57,50%, до 307615 тис. грн, що може вказувати на підвищення витрат на виробництво. Незважаючи на це, валовий прибуток підприємства вражає позитивним ростом у 2022 році, збільшившись на 152,83% порівняно з попереднім роком і склавши 127463 тис. грн. Це свідчить, можливо, про впровадження ефективних стратегій управління витратами або інші заходи для збільшення прибутковості.

Щодо операційної діяльності підприємства, можемо виділити стабільний показник адміністративних витрат, які протягом трьох років зберігають приблизно один показник у 12 000 тис. грн. Витрати на збут за період 2021-2022 років зросли на 73,62%. Причинами такого росту можемо назвати загальний ріст цін, також впливало збільшення цін на паливо та бензин, значного збільшення обмінного курсу тощо. Загалом підприємство в інших операційних доходах/витратах досягає прибутку, але у 2022 році отримало збиток у сумі 2467 тис. грн.

Фінансова діяльність у підприємств зазвичай збуткова, бо в цю

категорію входять фінансові витрати по банківським кредитам, відсоткам та витрати по оренді. Однак за аналізуємий період результат від фінансової діяльності підприємства знизився на 583 тис. грн, або на 12,27%.

Чистий прибуток підприємства спостерігався у 2020 та 2022 роках. Наявність такого прибутку свідчить про те, що підприємство впоралося з викликом у 2021 році, коли отримало збиток у 18525 тис. грн., та тепер має можливість поповнити нерозподілений прибуток, збільшити оборотні кошти, сформувати важливі фонди та резерви, або реінвестуватися у виробництво.

Товарообіг також зріс у 2022 році на 1,14%, але цей ріст більш помірний порівняно з попередніми роками. Вартість чистих активів збільшилася на 33,72%, вказуючи, можливо, на інвестиційний розвиток чи розширення бізнесу. Суттєві зміни відзначилися в кількості працівників: у 2021 році спостерігалася збільшення на 3,57%, але в 2022 році кількість працівників декілька зменшилася на 5,02%, що може свідчити про період реструктуризації та подальшого розвитку.

Загалом, підприємство виявляє ознаки стійкого росту, проте важливо продовжувати уважно контролювати витрати та вдосконалювати стратегії управління для подальшого успіху.

Для того щоб подалі дослідити наявність, рух та використання виробничих запасів, необхідно достовірно оцінювати фінансове становище підприємства. Фінансове становище підприємства характеризується збереженням власних оборотних коштів, оптимальним співвідношенням товарно-матеріальних запасів і виробничих потреб, а також своєчасністю розрахункових операцій і платоспроможністю.

Оцінка фінансового становища підприємства включає в себе оцінку фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності, оборотності акивів, ділової активності та рентабельності (табл. 2.4-2.9). Загалом такий аналіз показує, в яких конкретних областях необхідно проводити покращувальну роботу. Відповідно, результати аналізу дають відповідь на питання про те, які важливі можливості для поліпшення фінансового становища компанії

протягом певного періоду її діяльності.

Для розрахунку даних подальшого аналізу, ми потребуємо сформувати вихідну інформацію на основі даних фінансової звітності, а саме з балансу та звіту про фінансові результати (Додаток А, Б).

Таблиця 2.4 – Вихідна інформація для аналізу

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	223027	245726	435078
Середньорічна вартість капіталу (Валюта балансу)	126594	121957	153619
Середньорічна вартість необоротних активів	62194	63030	62691
Середньорічна вартість оборотних активів	64400	58927	181856
Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів	6093	6794	32106
Середньорічна вартість готової продукції і товарів	535	720	826
Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	44000	37162	47621
Середньорічна вартість власного капіталу	65782	56806	55358
Середньорічна величина кредиторської заборгованості	22920	19487	52682

Показники середньорічної вартості елементів балансу, показують тенденції щодо росту певних аспектів на підприємстві. З інформації табл. 2.4 бачимо, що валюта балансу на середньорічній основі має тенденції до збільшення та показала ріст 25,96% до показника 2021 року. Вартість необоротних активів має невеликі коливання та майже стоїть на місці. Це може свідчити про незначне оновлення основних фондів. В свою чергу оборотні активи в 2022 році значно зросли та досягли показника 181856 тис. грн, або ріст на 208,61%. Вищий ріст ніж оборотні активи показують оборотні виробничі фонди, до яких входять виробничі запаси. Збільшення у відносному значенні становило 372,59% до показника 2021 року. Готова продукція та товари також мають тенденцію до збільшення, але їх питома вага не така значна. Детальніше про аналіз структури та динаміки запасів наведено у розділі 3. Середньорічна вартість поточної дебіторської заборгованості коливається. У період 2020-2021 років зменшився, а в 2021-2022 років навпаки збільшився. Це може свідчити про незначне погіршення стану платоспроможності контрагентів. Показник власного капіталу має негативну тенденцію до

зменшення. Основним фактором зміни ми бачимо фінансовий результат підприємства, а саме нерозподілений прибуток / непокритий збиток, який у свою чергу варіює показник власного капіталу.

Важливим етапом формування думки про фінансовий стан підприємства є аналіз показників структури капіталу (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Показники структури капіталу

Показник	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Коефіцієнт автономії	0,4 - 0,6	0,50	0,42	0,32
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,4 - 0,6	0,23	0,27	0,12
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,7 – 0,9	0,62	0,56	0,38
Коефіцієнт фінансового ризику	0,65 – 1,5	0,45	0,64	0,38

З табл. 2.5 бачимо що коефіцієнт автономії в період 2020 – 2021 років перебуває у нормативному діапазоні, хоча за весь аналізований термін має тенденцію до зниження. Ця тенденція показує про збільшення ризиків фінансування власних активів.

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу відображає рівень залучення позикових коштів в бюджеті підприємства. Спостерігаємо значення по всім рокам нижчими за нормативне, тому це свідчить про недостатнє управління позиковим капіталом, який може бути збільшений без значних ризиків.

Аналіз коефіцієнту фінансової стійкості має негативну тенденцію, це свідчить про недостатню стійкість у довгостроковій перспективі. В свою чергу показник фінансового ризику показує недостатню кількість власних коштів підприємства.

Наступним етапом аналізу будуть показники стану оборотних активів. Дані види активів мають велике значення у короткостроковій перспективі в управлінні підприємством.

Загалом, аналізуючи всі наведені в табл. 2.6 показники даної секції, можна зробити висновок, що підприємству не вистачає обігових коштів для

провадження діяльності.

Таблиця 2.6 – Стан оборотних активів

Показник	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	>0,1	0,37	0,02	0,15
Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	>0,1	0,03	-0,29	0,00
Коефіцієнт забезпеченості запасів	>0,5	0,27	-1,98	0,00
Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	>0	0,12	-0,03	-2,23

Показники стану власного капіталу відображені в аналізі коефіцієнтами реальної вартості ОЗ у майні, накопичення амортизації та співвідношенням оборотних та необоротних активів.

Таблиця 2.7 – Показники стану основного капіталу

Показник	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	>0,3	0,47	0,52	0,32
Коефіцієнт накопичення амортизації	<0,25	0,86	0,87	0,86
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів		1,06	0,81	2,07

По-першому з них загалом (окрім 2021 р.) спостерігається нормальна ситуація, коли показник знаходиться в нормах. Коефіцієнт накопичення амортизації (або коефіцієнт зносу) показує що основні засоби підприємства зношені на 86%-87%, що набагато більше за норму в 25%. Тобто це показує що майже всі основні засоби скоро будуть потребувати заміни або капітального ремонту, що негативно відобразиться на поточній стійкості. Співвідношення оборотних і необоротних активів зазвичай у промислових підприємствах (таке як наше) на низькому рівні. Але в нашому випадку в період 2020 – 2021 рр. спостерігається ситуація майже рівності у цих активах.

А у 2022 році коефіцієнт зріс удвічі, що було спричинено масовою закупівлею виробничих запасів.

Аналіз платоспроможності та ліквідності дуже важливий для бізнесу. Платоспроможність означає здатність погасити борг, а ліквідність — здатність швидко перетворювати активи на готівку. Це важливо для стабільності та уникнення фінансових труднощів. Дана секція аналізу виражена чотирма коефіцієнтами: коефіцієнт абсолютної ліквідності, проміжний коефіцієнт покриття, коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) та коефіцієнт загальної платоспроможності.

Таблиця 2.8 – Оцінка платоспроможності та ліквідності

Показник	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,1 – 0,2	0,005	0,008	0,004
Проміжний коефіцієнт покриття	0,5 – 0,7	1,20	0,90	0,60
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	>1	1,35	1,02	1,08
Коефіцієнт загальної платоспроможності	0.5 – 0.7	0,50	0,42	0,32

Перший з коефіцієнтів у всіх звітних періодах знаходиться за нижньою межею нормативного значення, тому це свідчить про те, що у підприємства не достатньо наявних коштів для миттєвої сплати поточних боргів у разі необхідності.

Наступний показник – проміжний коефіцієнт покриття (коефіцієнт поточної (швидкої) ліквідності) має гарний стан у період 2020 та 2021 років (більший за нормативне), хоча і має негативну тенденцію. Загалом коефіцієнт свідчить про достатній рівень ліквідності. Товариство має достатньо платіжних можливостей щодо погашення поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами.

Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) на всьому етапі аналізу має показники вище нормативного, що свідчить про те, що підприємство має достатньо ресурсів (оборотних активів), які можуть бути використані для

погашення його поточних зобов'язань.

Зазначені коефіцієнти вказують на те, що станом на 31 грудня 2022 року підприємство є ліквідним, достатньо платоспроможним і незалежним від зовнішніх позик. Загальний стан можливо охарактеризувати як стабільний.

Оцінка оборотності оборотних активів показує ступінь управління залишками цих активів у підприємстві та ступінь ефективності. В даній секції вона представлена трьома розрахунковими та двома результативними показниками.

Таблиця 2.9 – Оцінка оборотності оборотних активів

Показник	Нормативне значення	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Коефіцієнт обертання оборотних активів	До збільшення	3,46	4,17	2,39
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	До зниження	0,29	0,24	0,42
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	До зниження	103,95	86,33	150,47

Загалом спостерігаємо ситуацію, що чистий дохід від реалізації має позитивну тенденцію, та значний ріст у 2022 році, що спричинене збільшенням попиту та державних замовлень у підприємства. При цьому зрості у виручці, аналогічно збільшилась і собівартість продукції. При тому, що рентабельність продукції зменшилась (буде розкрита детальніше далі).

Ефективність використання оборотних активів визначається коефіцієнтом обертання активів, і спостерігаємо ріст у період 2020 - 2021 років, та значне зменшення (з 4,17 до 2,39) у 2022 році.

Оберненим показником до попереднього є коефіцієнт завантаження оборотних активів, і він показує аналогічну ситуацію, що у 2022 році ефективність використання оборотних активів зменшилась.

Заключним показником є тривалість одного обороту оборотних активів, який визначається у днях. Та очікувано повторює висновок попередніх

показників, у 2020 – 2021 роках спостерігається позитивне зменшення тривалості обороту, потім значне збільшення.

В цілому аналіз ефективності використання оборотних активів показав, що до 2022 року підприємство вдосконалювалося та ефективно управляло своїми активами, а у 2022 році війна та спричинена нею криза в Україні внесла свої корективи у розвиток та функціонування підприємств України.

Наступним великим кластером аналізу буде аналіз та оцінка ділової активності та рентабельності ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5».

Ділова активність показує, наскільки ефективно підприємство використовує свої фінансові ресурси. Ці показники відображають, як ефективно використовуються матеріальні, трудові, фінансові та інші ресурси підприємства.

Таблиця 2.10 – Показники ділової активності

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Фондовіддача необоротних активів, грн	3,59	3,90	6,94
Коефіцієнт обертання оборотних активів	3,46	4,17	2,39
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	103,95	86,33	150,47
Коефіцієнт обертання оборотних виробничих фондів	36,61	36,17	13,55
Тривалість одного обороту оборотних виробничих фондів, днів	9,83	9,95	26,57
Коефіцієнт обертання готової продукції і товарів	417,26	341,29	526,73
Тривалість одного обороту готової продукції і товарів, днів	0,86	1,05	0,68
Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	5,07	6,61	9,14
Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	71,02	54,44	39,40
Коефіцієнт обертання власного капіталу	3,39	4,33	7,86
Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	106,18	83,22	45,81

З вихідної інформації найбільш суттєвих змін зазнали такі категорії як чистий дохід від реалізації, капітал (власний і запозичений), оборотні активи, оборотні виробничі фонди та дебіторська заборгованість. Загалом цей розділ представлений двома коефіцієнтами – коефіцієнтом обертання різних елементів обліку та їх тривалістю обороту. Першим представлений загальний коефіцієнт обертання капіталу. За аналізований термін він має позитивну тенденцію до збільшення, бо на той же самий капітал продукується більша

виручка, що є позитивним (збільшення з 3,39 до 7,86 за два роки). Наступним коефіцієнтом є фондівдача необоротних активів. Фондовіддача (також відома як рентабельність капіталу) є фінансовим показником, який вимірює ефективність використання капіталу підприємства та генерацію прибутку для його акціонерів. Цей показник вказує на дохід, який генерується на кожному одиницю інвестованого капіталу. За звітні періоди фондівдача також має позитивну тенденцію, що є важливим у ефективному використанні засобів.

Коефіцієнт обертання оборотних активів хоч і був раніше розкритий, але він становить тут важливу частину бо показує ефективність використання оборотних активів. Бачимо що в 2022 році є суттєвий спад, та збільшення терміну оборотності цих активів.

Щодо коефіцієнту оборотності оборотних виробничих фондів спостерігаємо ситуацію щодо зменшення самого рівня оборотності, та збільшення терміну оборотності цих активів.

Аналіз готової продукції також представлений коефіцієнтом оборотності та тривалістю обороту. Перший з них має тенденцію до збільшення, другий до зменшення. Це є позитивним та свідчить про ефективне управління цим видом активу.

Дебіторська заборгованість має позитивну тенденцію збільшення по коефіцієнту (з 5,07 до 9,14) та зменшення тривалості обороту (з 71 до 39), що також є свідченням про ефективність. Така ж тенденція спостерігається і у наступній категорії, а саме власний капітал.

Наступним важливим етапом аналізу є аналіз рентабельності. Аналіз рентабельності є надзвичайно важливим інструментом для оцінки фінансової продуктивності підприємства. Цей аналіз дозволяє досліджувати ефективність, доцільність та стійкість фінансової діяльності компанії.

Аналіз рентабельності є важливою складовою фінансового аналізу і визначає фінансову стійкість та прибутковість підприємства. Він надає компанії цінну інформацію для прийняття управлінських рішень, встановлення стратегії та досягнення стійкого фінансового успіху.

Таблиця 2.11 – Показники ділової рентабельності

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Рентабельність підприємства	0,41%	-7,54%	3,68%
Рентабельність активів	0,72%	-3,80%	10,42%
Рентабельність власного капіталу	1,39%	-8,15%	28,92%

В нашому аналізі ми розкриваємо три коефіцієнти, а саме: рентабельність підприємства, активів та власного капіталу. По першому бачимо ситуацію, що в 2020 та в 2022 роках є позитивне значення рентабельності, хоча і не є значною. В 2021 році рентабельність була від'ємна. За іншими показниками рентабельності спостерігаються такі ж самі тенденції. В рентабельності активів та власного капіталу коефіцієнти мають більший рівень ніж у рентабельності підприємства взагалі.

Загалом аналіз по підприємству виявив слабкі місця у діяльності. Найпершим таким слабким місцем ми вважаємо забезпеченість грошовими коштами. У більшості розрахованих показниках вбачається критичні значення щодо грошових коштів. Підприємство має достатню кількість необоротних засобів, які у свою чергу є зношеними, що є ризиком у майбутньому і може призвести до значного збільшення витрат та інших побічних проблем. Щодо оборотних активів підприємство має добре налагоджену систему та не потребує значних змін у цій сфері. Аналіз рентабельності показав що підприємству для досягнення довгострокових цілей потрібно покращити систему управління, щоб уникнути небажаних збитків.

Згідно з дослідженням, ринок хліба в Україні відносно стабільний і наповнений конкурентоспроможною продукцією від різних виробників. ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБЗАВОД № 5» є досить конкурентоспроможним гравцем на цьому ринку.

На основі проведено суцільного аналізу фінансового стану хочемо запропонувати деякі поради: покращити ситуацію з грошовими коштами підприємства, у наявному стані їх не вистачає для покриття термінових зобов'язань, що може викликати негативні наслідки для підприємства.

Почати поступове переобладнання на нову техніку, більшість основних засобів майже повністю зношена та скоро потребуватиме заміни. Під час поверхового аналізу форми 1 – Балансу, було помічено збільшення таких категорій як дебіторська заборгованість та виробничі запаси. З першими треба налагодити чітку систему відслідковування термінів сплати та погашення заборгованостей. Щодо виробничих запасів, їх вводити у виробництво, та не створювати перегруженість складів, що може уповільнити процес виробництва.

2.2 Облік наявності, руху та використання виробничих запасів

Виробничі запаси є невід'ємною складовою ефективного функціонування будь-якого підприємства, особливо у виробничій сфері, де вони відіграють ключову роль у забезпеченні постійного виробництва та задоволенні потреб споживачів.

Хлібозавод, як провідний виробник хлібних виробів, стикається зі значними обсягами виробничих запасів, таких як зерно, мука, дріжджі, пакувальні матеріали та інші необхідні компоненти. Безперебійний облік та ефективне управління цими запасами є ключовим фактором для забезпечення безперебійного виробництва, зменшення затрат та оптимізації процесів на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5».

Основою обліку на підприємствах є певний внутрішній документ, який вбирає в себе сукупність принципів, методів та процедур, які використовуються для складання та подання фінансової звітності, яким є облікова політика [52]. Облікова політика підприємства функціонує на основі Наказу «Про облікову політику ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» та повністю відповідає вимогам діючого законодавства України.

Розглянемо деякі аспекти облікової політики ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ

ХЛІБОЗАВОД № 5»:

- застосування автоматизованої системи обліку;
- ведення обліку та складання звітності за П(С)БО;
- основні засоби амортизуються за прямолінійним методом;
- запаси при надходженні оцінюються за собівартістю;
- визначено порядок обліку і розподілу ТЗВ, ведення окремого субрахунку обліку ТЗВ;
- при вибутті запасів використовується метод середньозваженої собівартості;
- для обліку витрат на підприємстві встановлено використання 9 класу Плану рахунків бухгалтерського обліку;
- величина резерву сумнівних боргів визначається з аналізу платоспроможності окремих дебіторів.

Підприємство має свій робочий план рахунків, який формувався та напрацьовувався на всьому етапі розвитку підприємства. Такий план рахунків надає змогу ефективно керувати своїм обліком та швидко орієнтуватися в ньому. Щодо обліку запасів, в тому числі виробничих, обліковою політикою визначено детальну розшифровку цього важливого виду активу (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 –Витяг з робочого плану рахунків ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

Номер рахунку	Опис рахунку
1	2
20	Виробничі запаси
200	Транспортно-заготовельні витрати (матеріали)
201	Сировина і матеріали
2012	Сировина у переробника
202	Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби
203	Паливо
204	Тара та тарні матеріали
205	Будівельні матеріали
206	Матеріали, передані на переробку
207	Запасні частини

Продовження таблиці 2.12

1	2
208	Матеріали сільськогосподарського призначення
209	Інші матеріали
21	Поточні біологічні активи
22	Малоцінні та швидко зношені предмети
221	Малоцінні та швидко зношені предмети на складах
23	Виробництво
231	Основне виробництво
232	Допоміжні виробництва
233	Обслуговуючі виробництва
234	Давальницьке виробництво
235	Ремонт та обслуговування необоротних активів
236	Витрати на брак
237	Внутрішні переміщення
24	Брак в виробництві
25	Напівфабрикати
26	Готова продукція
27	Продукція сільськогосподарського виробництва
28	Товари
280	Транспортно-заготовельні витрати (товари)
281	Товари на складі
282	Товари в торгівлі
283	Товари на комісію
2831	Готова продукція на комісію
2832	Товари сторонніх виробників на комісію
2833	Товарна продукція на комісію (експорт)
284	Тара під товарами
285	Торговельна націнка
286	Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу

З табл. 2.12 відомо, що підприємство детально розшифровує рахунок 23 «Виробництво». Такий розподіл дозволяє краще відстежувати етапи та процеси виробництва, чітко розуміти цілі та подальші дії з сировиною на підприємстві. Підприємство також використовує деталізацію по номенклатурі та складах.

Запаси визнаються як актив, якщо існує достатня ймовірність того, що компанія отримає пов'язані з активом майбутні економічні вигоди, і вартість активу може бути надійно оцінена. Одиницею обліку запасів є найменування (номенклатурна позиція). Для цілей відображення у фінансовій звітності використовується класифікація запасів, передбачена бюджетною політикою підприємства (рис. 2.4). Облік запасів в управлінському обліку ведеться з

використанням тих самих балансових рахунків, що і в регламентованому бухгалтерському обліку, але із застосуванням бюджетної аналітики. Кожному виду запасів призначається відповідність у вигляді статті бюджетів.

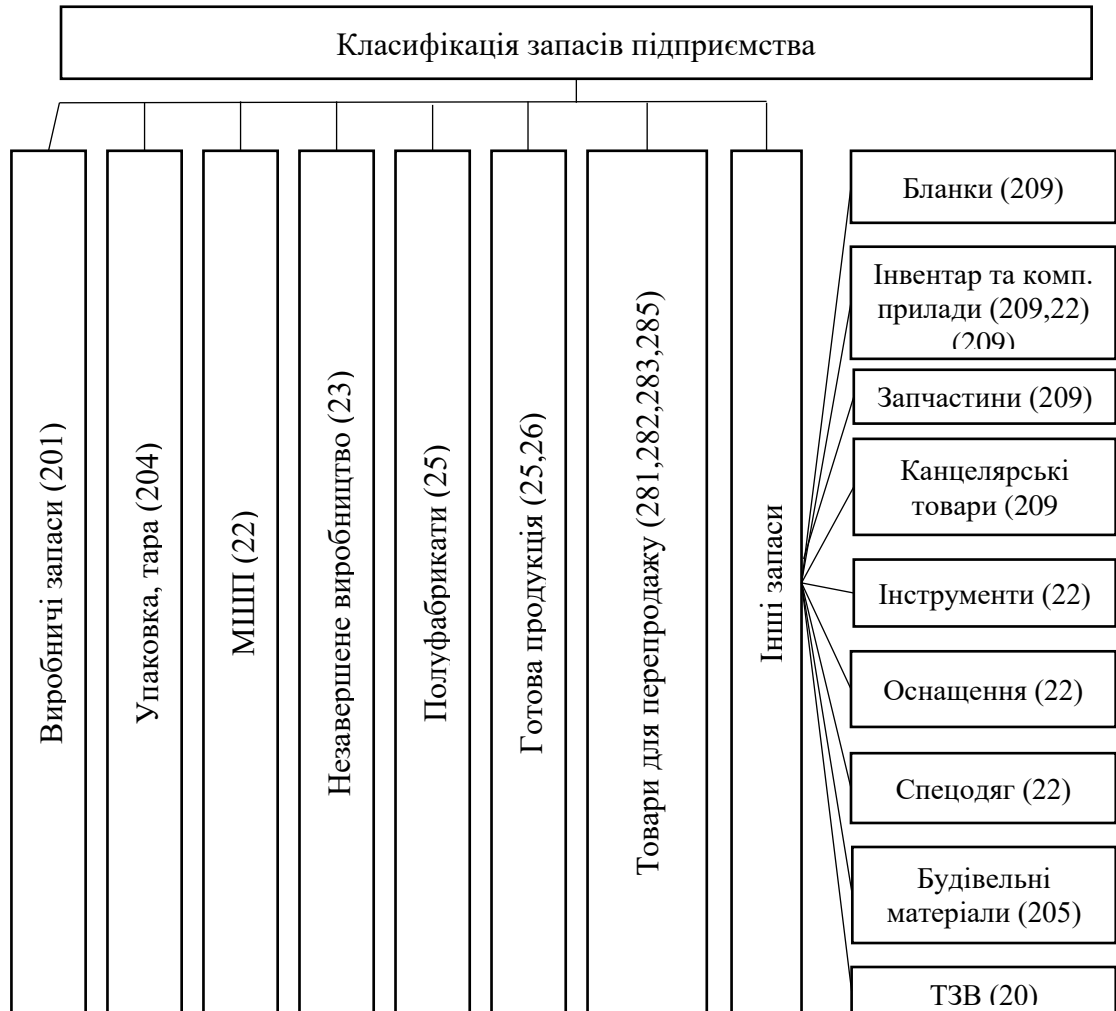

Рисунок 2.4 – Класифікація запасів ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ
ХЛІБОЗАВОД № 5» згідно облікової політики

Запасні частини та матеріали, призначені для виготовлення або ремонту основних засобів, обліковуються як запаси, якщо:

- вони призначені для поточного ремонту або обслуговування основних засобів, витрати на які визнаються витратами періоду;
- за своїм характером вони допускають альтернативне використання, наприклад, можуть бути використані у виробництві або продані.

Запасні частини спеціального призначення, що використовуються для капітального ремонту, модернізації, добудови, дообладнання основних засобів, а також запасні частини та матеріали, що призначені для використання підприємством для виготовлення, капітального ремонту, модернізації, добудови, дообладнання певних об'єктів основних засобів, обліковуються як необоротні активи. Для забезпечення збереження запасних частин і будматеріалів, що обліковуються як необоротні активи, має вестися їх аналітичний облік на відповідному субрахунку.

Призначення запасних частин і будівельних матеріалів перевіряється при їх первісному визнанні. Для контролю за призначенням запасних частин і будматеріалів співробітники служби головного інженера, які є відповідальними за їхнє придбання, під час передачі розрахункових документів до бухгалтерії зазначають у них статтю бюджету та об'єкт основних засобів. За відсутності свідчень протилежного запасні частини та матеріали обліковуються як запаси.

Рух виробничих запасів підтримується документообігом. Весь документообіг зазвичай ведеться у електронному режимі. Форми звітності використовуються типові, які затверджені міністерством фінансів. Основними документами якими користуються під час виробництва та зберігання виробничих запасів є:

- складські картки;
- прибутковий та видатковий ордер на товари та запаси;
- накладна на переміщення товарів та запасів;
- особові картки зберігання спецодягу, спецвзуття та запобіжних засобів;
- накладна-вимога.

В той же час, більш детальний документальний облік виробничих запасів не ведеться, через скоробіжність цього процесу. Всю сировину підприємство завчасно замовляє під намічені бюджети та фактичну ситуацію з контрактами та зобов'язаннями. Тобто, майже вся сировина не затримується

на складах, а одразу передається у виробництво, однак підприємство має додаткові складські приміщення для зберігання. Таким же принципом і обліковуються повернення, зазвичай, це черствий хліб та хлібобулочна продукція. Вона одразу передається на переробку в сухарі або інші побічні продукти хлібного виробництва.

Аналітичний облік виробничих запасів на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» ведеться за складськими картками, які, в свою чергу, визначаються відповідно до цінником номенклатури, пропорційно їх найменуванням або однорідним групам у відповідній картотеці. Існує так званий реєстр, або він також має назву номенклатурний цінник, куди вводяться дані про товарно-матеріальні цінності, які відображаються в бухгалтерському обліку і, звичайно ж, вимірюються спеціальним числом, яке може складатися як з семи, так і з восьми значень. Синтетичний рахунок характеризується першими двома значеннями. В даному випадку це посилання на відповідний субрахунок, групу запасів і, звичайно ж, значення, що описують ці запаси. Така інформація зазвичай зберігається на електронних носіях, щоб її можна було використовувати в майбутньому.

Кожен документ про переміщення виробничих запасів містить не тільки номенклатурний номер, а й назву, постачальника та отримувача для уникнення помилок при заповненні вхідних і вихідних документів, а також при веденні обліку на складі та обліку виробничих запасів.

При первісному визнанні запаси оцінюються за собівартістю. Собівартість запасів включає всі витрати, понесені у зв'язку з їх приведенням у стан, придатний для використання за призначенням.

Собівартість придбаних запасів включає:

– суму грошових коштів або їх еквівалентів, сплачених або тих, що підлягають сплаті постачальнику, за вирахуванням податку на додану вартість, який підлягає відшкодуванню. Якщо запаси придбаваються в обмін на інші активи або в обмін на іншу форму відшкодування, таку, наприклад, як надання послуг, собівартість запасів включає справедливую вартість переданого

відшкодування;

- імпортні мита та інші податки, що не відшкодовуються покупцеві;
- транспортні витрати з доставки запасів у місце передбачуваного використання, включаючи витрати на вантажно-розвантажувальні роботи, страхування, оплату послуг експедиторських компаній;
- агентські (комісійні винагороди), пов'язані з придбанням запасів;
- інші витрати, безпосередньо пов'язані з доставкою запасів у місце передбачуваного використання та приведення їх у стан, придатний для використання за призначенням.

Собівартість запасів, придбаних за іноземну валюту, оцінюється за курсом НБУ за правилами ПСБО 21.

Знижки, надані постачальником після дати поставки запасів, сторнуються із собівартості продажів звітного періоду. Однак якщо підприємство має суттєві перехідні запаси, сума знижки розрахунковим шляхом розподіляється між собівартістю продажів за звітний період і залишком запасів на кінець звітного періоду.

Суми витрат, що включаються до собівартості запасів, які оплачені загальною сумою, наприклад, за перевезення запасів різного найменування, розподіляються між найменуваннями запасів пропорційно до їх контрактної вартості. Однак, у разі, якщо вартість перевезення залежить від ваги вантажу, розподіл суми витрат проводиться пропорційно вазі запасів різного найменування.

Готова продукція при первісному визнанні оцінюється за виробничою собівартістю.

Незавершене виробництво оцінюється в сумі фактичних витрат на продукцію, яка ще не визнається як готова продукція, оскільки не пройшла всіх необхідних стадій виробничого процесу. Собівартість незавершеного виробництва та виробнича собівартість готової продукції визначається в порядку, встановленому нижче.

Запаси готової продукції відображаються у балансі за виробничою

собівартістю. Калькулювання собівартості продукції застосовується для визначення виробничої собівартості, а також собівартості реалізованої продукції, що відображається у звіті про прибутки та збитки (звіт про фінансові результати).

Суми виробничих витрат, що належать до собівартості незавершеного виробництва на кінець звітного періоду, визначаються в такому порядку:

1) шляхом проведення інвентаризації незавершеного провадження на момент закінчення останньої зміни календарного місяця визначаються залишки продукції в натуральному вираженні, виробництво якої не завершено;

2) керівником виробничого підрозділу (зміни) кожному за виду продукції незавершеному виробництві визначається відсоток готовності за сировиною. Відсоток готовності залежить від фази технологічного циклу;

3) сума витрат, що відноситься до собівартості незавершеного виробництва на кінець місяця, розраховується як добуток кількості продукції в незавершеному виробництві на планову (нормативну) собівартість сировини на одиницю продукції та на відсоток готовності за відповідними витратами.

Незавершене виробництво не включає загальновиробничих витрат.

Прямі матеріальні витрати на види продукції хлібопекарському виробництві визначаються відповідно до встановленими нормами витрати. Відхилення від норм витрати, щомісяця розподіляються по кожному виду сировини та матеріалів між об'єктами витрат пропорційно нормативній витраті на випуск продукції сировини (матеріалів) за їх видами в натуральному вимірі.

Прямі витрати на виплату основної заробітної плати основному виробничому персоналу із застосуванням відрядної форми оплати розподіляються між видами продукції згідно з відрядними розцінками. Прямі витрати на виплату додаткової заробітної плати розподіляються пропорційно до сум основної заробітної плати.

Прямі витрати на виплату основної та додаткової заробітної плати

основному виробничому персоналу із застосуванням погодинної форми оплати розподіляються між видами продукції в такому порядку:

1) якщо на підприємстві встановлено відрядні розцінки за видами продукції, витрати розподіляються пропорційно до нормативної відрядної вартості (твору відрядної розцінки на обсяг випущеної продукції);

2) якщо відрядні розцінки не встановлені, витрати розподіляються пропорційно до нормативної трудомісткості продукції з урахуванням міжтарифних співвідношень в оплаті праці, встановлених галузевою угодою (якщо використовується праця робітників різної кваліфікації).

Прямі витрати на соціальне та пенсійне страхування розподіляються між видами продукції пропорційно до об'єктів нарахування (сум основної, додаткової заробітної плати та резерву відпусток).

Наднормативні витрати сировини не включаються до калькуляції виробничої собівартості, а визнаються витратами періоду виникнення та включаються до собівартості реалізованої продукції.

У випадках, установлених обліковою політикою, для оцінки запасів може використовуватися планова (нормативна) собівартість. Для обліку в бухгалтерському обліку запасів на підприємстві використовується рахунок 20 «Виробничі запаси» з відповідними субрахунками до цього рахунку.

Крім безпосередньо вартості запасів (що сплачується згідно з договором постачальникові), до первісної вартості придбаних запасів включаються також і транспортно-заготівельні витрати (ТЗВ). ТЗВ включають витрати на заготівлю запасів, оплату тарифів (фрахту) за навантажувально-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця використання, уключаючи витрати зі страхування ризиків транспортування запасів.

Зауважимо, що до первісної вартості включаються саме ТЗВ, пов'язані з придбанням запасів. Витрати на транспортування, страхування, оплату транспортно-експедиційних послуг, пов'язані з реалізацією запасів, не беруть участі у формуванні первісної вартості товарів, а відображаються у складі

витрат на збут (тобто обліковуються на рахунку 93 «Витрати на збут»).

Облік сум ТЗВ на підприємстві організовано наступним способом.

Суми ідентифікованих транспортних витрат включаються до собівартості придбаних запасів повною сумою. Таким чином, порядок віднесення сум ідентифікованих транспортних витрат до складу первісної вартості запасів здійснено методом прямого розподілу транспортних витрат.

При методі прямого розподілу суми ТЗВ включаються до первісної вартості (собівартості) запасів, що надійшли, у момент їх придбання. Якщо вже при надходженні запасу відомо, яка величина ТЗВ припадає на одиницю запасу (або ж, наприклад, це можна встановити шляхом розподілу сум ТЗВ між одиницями запасу, що надійшов, пропорційно кількісному, вартісному, ваговому або будь-якому іншому критерію), то сума таких ТЗВ, безпосередньо включається до первісної вартості запасів, що надійшли. При цьому в бухобліку сума ТЗВ у такому разі відноситься на той самий субрахунок, на який оприбутковується запас, що надійшов.

Якщо при надходженні запасу величину ТЗВ, яка припадає на одиницю запасу, достовірно визначити можливості немає, то ТЗВ загальною сумою відображаються на окремому субрахунку відповідного рахунка обліку запасів.

Сума ТЗВ, що узагальнюється на окремому субрахунку, щомісяця розподіляється між сумою залишку запасів на кінець звітної місяця і сумою запасів, що вибули (списані у виробництво, реалізовані на бік, безоплатно передані тощо) за звітний місяць.

Відображення придбання виробничих запасів підприємством наведено у табл. 2.13.

Така операція буде проведена в обліку прибутковим ордером. Прибутковий ордер на запаси створюється при отриманні запасів або товарів від постачальника або від переробників зі сторони, оприбуткування матеріальних цінностей, які відповідають вимогам визнання запасів, але до цього не були відображені у балансі, а також запасів одержаних при ліквідації та розбору необоротних активів.

Таблиця 2.13 – Господарські операції з обліку придбання виробничих запасів

№	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума
1.	Оприбутковано фактично одержані виробничі запаси (різна номенклатура)	207	631	4290
2.	Відображено суму податкового кредиту з ПДВ, що відповідає вартості фактично оприбуткованих виробничих запасів	644	631	858
3.	Включено суму витрат на доставку	200	631	500
4.	ПДВ у складі вартості перевезення	644	631	100
5.	Оплата постачальнику	631	311	5148
6.	Оплата перевізнику	631	311	600

Приклад прибуткового ордера, який застосовується на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛБОЗАВОД № 5» показано на рисунку 2.5.

Прибутковий ордер на товари № 1315 від 15 квітня 2022

Постачальник: Товариство з обмеженою відповідальністю "Співдружність Едельвейс"

Покупець: ТОВАРИСТВО З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛБОЗАВОД №5"

Підрозділ: Матеріально-господарський відділ ЗХЗ № 5

№	Артикул	Товар	Місце	Кількість
1	0028163	Стріч.конв.Fabric EF/C 8/2 0+0 White FG 1350x120 мех.з'ед.Anker G001-SS		1
2	0025432	Стрічка гумова 8x30x860		1

Всього найменувань 1.

Відповідальний: Задорожня Ірина Іванівна

Прийняв: Задорожня Ірина Іванівна

Рисунок 2.5 – Прибутковий ордер на матеріали

В процесі господарської діяльності є декілька варіантів використання виробничих запасів, а саме використання та реалізація.

Розглянемо відображення в обліку ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛБОЗАВОД № 5» типових операцій з руху виробничих запасів (табл. 2.14).

Операції вибуття виробничих запасів буде оформлено та зафіксовано в обліку видатковим ордером.

Таблиця 2.14 – Відображення в обліку ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» руху запасів

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума
Витрата виробничих запасів				
1.	Передано виробничі запаси на капітальне будівництво	151	20	200
2.	Передача виробничих запасів на виправлення браку	24	20	300
3.	Передано виробничі запаси на загальновиробничі потреби	91	20	4200
4.	Передано виробничі запаси на адміністративні потреби	92	20	950
5.	Передано виробничі запаси на потреби, пов'язані зі збутом продукції, товарів, послуг	93	20	2300
6.	Відображено зменшення первісної вартості виробничих запасів	946	20	1500
Реалізація виробничих запасів				
7.	Реалізовано покупцю виробничі запаси	377	712	6000
8.	Списана собівартість виробничих запасів	943	20	4000
9.	Відображена сума ПДВ	712	641	1000

Приклад видаткового ордеру на товар наведено на рисунку 2.6.

Видатковий ордер на товари № 671 від 16 квітня 2022

Постачальник: ТОВАРИСТВО З ДОДАТКОВОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ "ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5"

Покупець:

Підрозділ: Відділ головного механіка ЗХЗ № 5

№	Товар	Кількість	
1	Стріч.конв.Fabric EF/C 8/2 0+0 White FG 1350x120 мех.з'ед.Anker G001-SS	1	шт

Всього найменувань 1.

Відвантажив(ла): Задорожня Ірина Іванівна

Отримав(ла): Лукаш Олександр Григорович

Рисунок 2.6 – Видатковий ордер на товари

Вартість запасів, що вибули, включається до витрат, крім випадку, коли вона включається до вартості іншого активу, наприклад, при спорудженні об'єктів основних засобів. Оцінка вартості запасів, що вибули, проводиться за методом середньозваженої вартості, яка розраховується на періодичній (щомісячній) основі. Протягом місяця для відображення в оперативному обліку собівартість запасів, що вибули, може оцінюватися за плановою (нормативною) собівартістю з коригуванням до середньозваженої вартості за

підсумками місяця. Різниця, що виникає при коригуванні до середньозваженої вартості, розподіляється між вартістю залишку запасів на кінець місяця і собівартістю запасів, що вибули за місяць.

Вартість продукції, яка включається до виробничих витрат, наприклад використаної для цілей контролю якості, визначається за плановою (нормативною) собівартістю без подальшого коригування до фактичної собівартості. Однією з причин вибуття запасів є повернення їх постачальникові найчастіше через неналежну якість. Оскільки при придбанні запасів вони були оприбутковані на підприємстві та враховані на відповідному субрахунку рахунка 20 «Виробничі запаси», то при їх поверненні необхідно здійснити відповідне коригування. Коригування покупцем здійснюється методом «червоне сторно» проводкою Дт 20 Кт 631.

Списання ТЗВ здійснюється пропорційно первісній вартості виробничих запасів, виходячи з відношення суми залишку величини ТЗВ на початок звітнього місяця і поточних ТЗВ за звітний місяць до суми залишку запасів на початок місяця і запасів, що надійшли протягом звітнього місяця за первісною вартістю. Отримане в результаті значення, помножене на 100, дає середній відсоток, який слід використовувати при списанні ТЗВ на збільшення (подорожчання) первісної вартості запасів, що вибули.

Транспортно-заготівельні витрати, що відносяться до відповідних запасів, відпущених у виробництво, на потреби управління та на інші цілі, підлягають щомісячному списанню на рахунки бухгалтерського обліку, на яких відображено витрату таких запасів (на субрахунки обліку виробництва, обслуговуючих виробництв і господарств, витрат тощо).

Для цілей реалізації запасів підприємство використовує такі облікові рахунки як:

а) субрахунки доходів:

- 1) 701 «Доходи від реалізації готової продукції»;
- 2) 702 «Доходи від реалізації товарів»;
- 3) 712 «Дохід від реалізації інших оборотних активів»;

б) субрахунки витрат:

- 1) 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»;
- 2) 902 «Собівартість реалізованих товарів»;
- 3) 943 «Собівартість реалізованих виробничих запасів»;

в) рахунок фінансових результатів:

- 1) 791 «Результат операційної діяльності».

Виробництво хлібобулочних виробів, а саме продукції швидкого споживання, тягне за собою наслідки щодо можливого браку, черствіння та повернення товару від покупця.

Окрім наведених вище документів оприбуткування запасів, компанія може складати акти, щодо подальшої цінності повернутих активів. Приклад оформлення акту перевірки повернутого від покупця продукції наведено на рисунку 2.7.

Акт комісії №

20 квітня 2022 р. комісія здійснила перевірку продукції, яка повернулася від покупців, та встановила, що описана вище продукція підлягає:

Номенклатура	Хар-ка номенклатури	Од. виміру	Кіл-сть	Повернення на склад ГП	Списано на виробництво	Утилізація та списання з обліку	Повернення на склад збуту
Баварський хліб круглий, упак., 0,650		шт	2,00		2,00		
Вершковий батон, різ., упак., 0,500		шт	3,00		3,00		
Дорожній батон, 0,400		шт	21,00		21,00		
Дорожній батон різ., упак., 0,400		шт	3,00		3,00		
Житньо-пшеничний хліб, різ., упак., 0,500		шт	2,00		2,00		
Житньо-пшеничний хліб, різ., упак., ПОЛОВИНКА 0,250		шт	1,00		1,00		
	Всього		32,00		32,00		

Рисунок 2.7 – Акт перевірки повернутої від покупців продукції та передача його у виробництво

Дана господарська операція буде відображена в обліку такими проведеннями (табл. 2.15):

Таблиця 2.15 – Облік повернення продукції від покупця

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт	Сума
1.	Покупець повернув частину продукції	704	361	1200
2.	Сторнування ПДВ за поверненою продукцією	704	6412	200
3.	Оприбуткували продукції методом сторно	902	261	-800
4.	Передали у виробництво на переробку	231	261	800

Повернення товару тісно пов'язано з браком продукції. Підприємство розрізняє виробничий та експедиційний брак. Характеристика браку на підприємстві наведена в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16 – Характеристика браку на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

№ п/п	Характеристика	Брак	
		Виробничий	Експедиційний
1.	Вартість складається з:	<ul style="list-style-type: none"> – прямих матеріальних витрат; – прямих витрат на енергопостачання та водопостачання. 	<ul style="list-style-type: none"> – прямі матеріальні витрати; – прямі витрати на енергопостачання та водопостачання; – прямі витрати на оплату праці та нарахування на заробітну плату; – загальновиробничі витрати.
2.	Норма браку	Норма технічно неминучого виробничого браку за кожним найменуванням продукції становить 0,2 відсотка від обсягу в натуральному вираженні випущеної готової продукції даного найменування в місячному обчисленні.	Норма технічно неминучого експедиційного браку для хлібобулочної продукції становить у місячному обчисленні за кожним найменуванням продукції 0,1 відсотка від обсягу в натуральному вираженні готової продукції цього найменування, отриманої з виробничих підрозділів

Основні проведення з відображення браку та його використання відображені у таблиці 2.17.

Облік виробничих запасів також включає в себе результат інвентаризацій. Комісією можуть бути виявлені нестачі та надлишки виробничих запасів, тому ці операції мають бути правильно відображені в

обліку.

Таблиця 2.17 – Відображення в обліку браку

№ з/п	Зміст господарської операції	Дт	Кт
1.	Оприбуткування виробничого браку (у межах норми)	236	231
2.	Оприбуткування виробничого браку (понад норму)	236	231
		947	236
		947	643
		643	6412
3.	Оприбуткування виробничого браку, забракованого в експедиції	236	231
4.	Оприбуткування горілого браку (не придатного до переробки)	236	231
5.	Списання горілого браку (не придатного до переробки)	949	236
		949	643
		643	6412
6.	Оприбуткування експедиційного браку (у межах норм, за собівартістю)	236	26
7.	Оприбуткування черстої продукції з торговельної мережі (за собівартістю)	90	26
8.	Лабораторні аналізи	91	26
9.	Перетворення в іншу номенклатуру	201	201
10.	У виробництво - на переробку на підсіпку, мочку (За вартістю, затвердженою плановим відділом)	231	201
11.	Утримання з винних осіб (за оптово-відпускними цінами)	947	26
		661	375
		375	716
		791	943
		716	791
12.	Собівартість черстої продукції (на продаж - як продукція)	716	643
		231	201
		26	231
13.	Списання в кімнату приймання їжі	901	26
		949	201
		949	643

Обліковою політикою визначено, що інвентаризація запасів готової продукції, напівфабрикатів, борошна, додаткової сировини та упаковки на виробництві здійснюється не рідше ніж 1 раз на місяць. Також допускається взаємний залік надлишків і недостач внаслідок пересортиці лише з ТМЦ однакового найменування й у тотожній кількості за умови, що надлишки і недостачі утворилися за і той ж період, що перевіряється, і в однієї і тієї ж

особи, що перевіряється. Залік суми недостачі в межах суми надлишків у бухгалтерському обліку відображається записом:

- щодо запасів - Дт 20 - Кт 20 (за відповідними субрахунками);
- щодо МШП - Дт 22 - Кт 22 (за відповідними субрахунками);
- щодо товарів - Дт 28 - Кт 28 (за відповідними субрахунками).

Операції з нестачі під час інвентаризації наведено у таблиці 2.18.

Таблиця 2.18 – Облік нестачі виробничих запасів

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1.	Списано вартість запасів, яких виявлено нестачу	947	20	1750
2.	Відображено на позабалансовому рахунку невідшкодовані нестачі. Сума з ПДВ (1750/5=350)	072	-	2100
3.	Суму нестачі віднесено на винну особу	375	716	2100
4.	Нарахований ПДВ	716	643	1750
5.	Утримано нестачу із заробітної плати	661	375	2100
6.	Списано із позабалансового рахунку нестачу	-	072	2100

Альтернативою нестач є надлишки, які також можливі на виробничому підприємстві. Облік надлишку під час інвентаризації наведено у таблиці 2.19.

Таблиця 2.19 – Відображення в обліку підприємства надлишків запасів, виявлених при інвентаризації

№ з/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн.
1	На вартість виявлених надлишків запасів	20	719	2000
2	Списано вартість на фінансовий результат	719	791	2000

Сумуючи наведену інформацію про облік виробничих запасів на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5», можемо сформулювати схему обробки інформації про їх наявність, оприбуткування та вибуття на підприємстві (рис. 2.8).

Згідно рис. 2.8, облік виробничих запасів на підприємстві представлений трьома аспектами, а саме: складський облік, облік оприбуткування та вибуття виробничих запасів. Тому вдосконалення складського обліку є дуже важливим

завданням на даному підприємстві.

Рисунок 2.8 – Система організації обліку операцій з виробничими запасами на на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

В ході ознайомлення з обліковою політикою підприємства щодо виробничих запасів, було помічено відсутність пункту про оцінку на дату балансу. Пункт 24 НП(С)БО 9 «Запаси» вимагає відображати в бухгалтерському обліку і звітності на дату балансу за найменшою з двох оцінок: первісною вартістю або чистою вартістю реалізації [48]. Так як підприємство займається виробництвом хлібобулочної та побічної від неї продукції, більшість запасів це продукти харчування та сировина для їх виготовлення. Їх термін придатності може бути невеликий, тому відбувається постійне придбання сировини, що може свідчити про те, що оцінка на дату балансу щодо чистої ціни реалізації відповідає теперішнім цінам на ринку. Але такий важливий пункт повинен розкриватися у обліковій політиці, тому пропонуємо розширити облікову політику, додавши пункт про оцінку запасів на дату балансу.

Таким чином, облік виробничих запасів на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ

ХЛІБОЗАВОД № 5» є цілком повноцінним та забезпеченим для успішної діяльності виробництва.

2.3 Проблемні питання та вдосконалення обліку виробничих запасів

Досвід свідчить про те, що процес обліку використання виробничих запасів залишається трудомісткою справою. Тому не дивно, що багато підприємств мають певні недоліки в цій області, а на деяких спостерігається недостатня увага до обліку, що може призводити до серйозних втрат запасів. Все це вкрай підтверджує, що до цього часу залишається без вирішення безліч важливих питань, пов'язаних із розробкою науково обґрунтованої системи обліку використання виробничих запасів.

Дану проблематику обліку вітчизняні науковці досить часто піднімають у своїх наукових роботах на конференціях різних географічних масштабів. Провівши дослідження та систематизацію сучасних робіт за даною темою ми дійшли до висновку що існують такі проблемні питання та недоліки в обліку виробничих запасів (табл. 2.20):

Таблиця 2.20 – Проблеми обліку виробничих запасів

№ з/п	Проблема	Характеристика
1	2	3
1.	Ідентифікація	Науковці не мають єдності щодо визначення «виробничі запаси», разом з тим нормативні документи не закривають цю нішу
2.	Класифікація	Підприємства мають різні потреби, тому вони можуть використовувати різні підходи до класифікації виробничих запасів. Також ускладнює класифікацію наявність відмінностей у робочих планах рахунків.
3.	Визначення справедливої ціни	Підприємства не мають змоги точно оцінити свої запаси на дату балансу. Науковці пропонують започаткувати єдиний реєстр (загальнодержавну базу) цін на основні матеріали, які використовуються на підприємствах.

Продовження таблиці 2.20

1	2	3
4.	Автоматизація	Шлях до оновлення облікової та управлінської систем повинен бути постійним, так як це стимулює до розвитку та підвищення ефективності управління.
5.	Документування	Потребує покращення у деяких аспектах, а саме термінів подачі, форми, змісту та кількості. Можлива розробка власних форм, та затвердження системи документообігу.
6.	Інвентаризації	Дотримання правил ведення інвентаризації та правильне оформлення її результатів.

Джерело: складено автором на основі [7, 16, 40, 65, 72, 74]

Проблеми ідентифікації «виробничих запасів» було детально досліджено в підрозділі 1.1, де також було надано повне визначення, яке ми вважаємо найбільш точним.

Наступною проблемою є класифікація виробничих запасів. На кожному підприємстві виробничі запаси можуть використовуватися по-різному, тому доцільним вважаємо пропозицію затвердження менеджментом кожного підприємства широкої класифікації запасів виходячи із задач та шляхів використання запасів. В цьому аспекті, провівши детальний аналіз робочого плану рахунків та використовуваних виробничих запасів, ми розробили класифікацію синтетичного рахунку 201 «Сировина і матеріали». Перелік рахунків та їх зміст наведено в таблиці 2.21.

Така класифікація дозволить чіткіше відобразити цілі, допоможе краще орієнтуватися в обліку та розуміти витрати конкретних категорій сировини та матеріалів.

Таблиця 2.21 – Запропонована класифікація сировини та матеріалів

№ субрахунку	Назва субрахунку	Складові субрахунку
201.1	Борошно	Борошно всіх категорій
201.2	Бакалія	Цукор, висівки, дріжді та інші
201.3	Харчові добавки	Екстракти, барвники тощо
201.4	Олія та масло	Олія, масло, маргарин
201.5	Молочні та яєчні продукти	Молоки, яйця, їх побічні продукти
201.6	Приправи	Перець, сіль, коріандр тощо
201.7	Наповнювачі	Повидло, фрукти, горіхи
201.8	Інша сировина	Інша сировина
201.9	Інші матеріали	Інші матеріали

Щодо оцінки запасів по справедливій вартості, підприємству слід дослідити можливість започаткування електронної бази цін на основну сировину та матеріали. Джерелами цін на такі активи можуть бути різноманітні маркет-плейси, прайс-лісти на сайтах постачальників, а також сайт державних закупівель, де постійно оновлюється інформація по затребуваним товарам та матеріалам.

Автоматизація обліку – це найефективніший спосіб підвищити свої можливості у даній сфері. Застосування новітніх програмних систем дозволить дієво використовувати свої виробничі запаси та управляти ними. Тут можна порекомендувати відслідковувати оновлення на існуючі програмні забезпечення, а також придбання нових. Корисним для пришвидшення обробки інформації щодо руху виробничих запасів буде запровадження системи штрих-кодів, або QR-кодів, які будуть ідентифікувати певні запаси на кожному етапі виробничого процесу.

Впровадження документообігу на підприємстві є питанням складним та вимагає великої кількості вхідної інформації. На підприємстві детальний графік документообігу відсутній, тому пропонуємо запровадити такий графік, як наведено в Додатку В. Він достатньо широко розмежовує відповідальність та завдання перед працівниками щодо змісту та термінів виконання та документування процесів руху виробничих запасів.

Як згадувалося раніше, інвентаризації щодо виробничих запасів проводяться не рідше ніж 1 раз на місяць. Такі часті інвентаризації допомагають відслідковувати правильність розпорядження виробничими запасами, та підтримувати відповідальних осіб у тонусі.

Таким чином впровадження зазначених рекомендацій та вирішення вищезгаданих проблем підвищить рівень якості обліку виробничих запасів, надасть кращу їх класифікацію, зробить облікову політику більш відповідною до норм законодавства. Також затвердження графіку документообігу на підприємстві оптимізує роботу бухгалтерського відділу, та всіх причетних до руху виробничих запасів працівників підприємства.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

3.1 Аналіз структури, динаміки та забезпеченості підприємства виробничими запасами

Аналіз виробничих запасів – це важливий етап управління ними. Це дозволяє визначити значущі та істотні зміни, фактори впливу на виробничий процес підприємства.

Корисним початком такого аналізу буде визначення позиції запасів вцілому на підприємстві, а саме аналіз динаміки та структури запасів у балансі.

Таблиця 3.1 – Аналіз динаміки та структури оборотних активів ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

Показник	Станом на 31.12.2021 р.		Станом на 31.12.2022 р.		Відхилення	
	Сума, тис. грн	П.В., %	Сума, тис. грн	П.В., %	+, -	% П.В.
Запаси	7294	14,56	58492	44,40	51198	29,84
Дебіторська заборгованість	20913	41,74	44077	33,45	23164	-8,28
Дебіторська заборгованість за авансами (+ з бюджетом)	3059	6,11	1972	1,50	-1087	-4,61
Інша поточна дебіторська заборгованість	12601	25,15	17651	13,40	5050	-11,75
Гроші та їх еквіваленти	389	0,78	434	0,33	45	-0,45
Витрати майбутніх періодів	29	0,06	48	0,04	19	-0,02
Інші оборотні активи	5819	11,61	9078	6,89	3259	-4,72
Усього оборотних активів	50104		131752			
Питома вага запасів у загальних активах						
Валюта балансу	111963	6,51	195275	29,95	83312	23,44

З табл. 3.1 бачимо, що значно виросли запаси у структурі оборотних активів. Їх сума значно виросла до показника у 58492 тис. грн. та 44,40%

структури. Також зросла і дебіторська заборгованість, але втратила першість у структурі, через значне зростання запасів. Інша поточна дебіторська заборгованість та інші оборотні активи також збільшили своє абсолютне значення, але втратили у структурі оборотних активів. Зміна таких елементів як гроші та їх еквіваленти та витрати майбутніх періодів зазнали наймених змін за аналізуючий період.

Детальніше та наглядніше структура оборотних активів показана на рисунку 3.1.

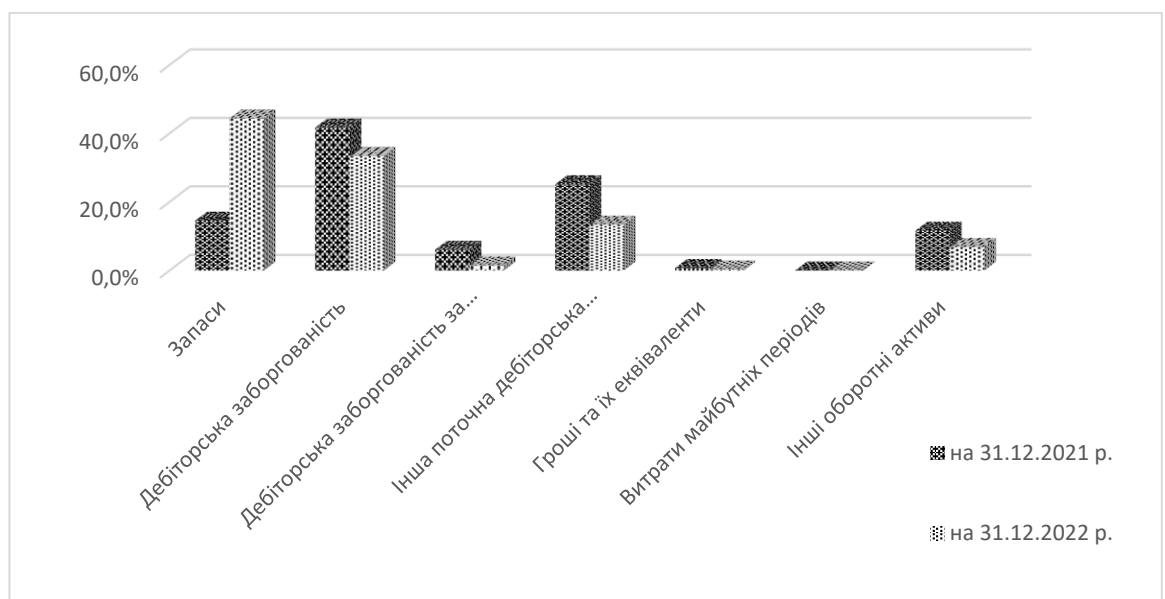

Рисунок 3.1 – Структура оборотних активів ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

Забезпечення виробничими запасами є необхідною умовою здійснення успішної господарської діяльності підприємства, а ефективне використання виробничих запасів є запорукою його прибуткового функціонування (табл. 3.2).

Проаналізувавши табл. 3.2, можемо зробити висновок, що на звітну дату відбулося збільшення значне запасів на 50900 тис. грн. у порівнянні з первісною для аналізу звітною датою.

Таблиця 3.2 – Аналіз динаміки та структури запасів ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5»

Найменування показника	Балансова вартість на кінець року			Накопичений приріст	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютний приріст	Темп приросту, %
Тис. грн.					
Сировина та матеріали	3944	6487	51054	47110	1194,47
Паливо	15	0	65	50	333,33
Тара і тарні матеріали	1958	0	5862	3904	199,39
Будівельні частини	48	0	29	-19	-39,58
Запасні частини	648	0	419	-229	-35,34
МШП	329	0	198	-131	-39,82
Незавершене виробництво	10	7	13	3	30,00
Готова продукція	589	619	729	140	23,77
Товари	51	181	123	72	141,18
Разом	7592	7294	58492	50900	670,44
Структура, %					
Сировина та матеріали	51,95	88,94	87,28	35,33	68,02
Паливо	0,20	0,00	0,11	-0,09	-43,76
Тара і тарні матеріали	25,79	0,00	10,02	-15,77	-61,14
Будівельні частини	0,63	0,00	0,05	-0,58	-92,16
Запасні частини	8,54	0,00	0,72	-7,82	-91,61
МШП	4,33	0,00	0,34	-4,00	-92,19
Незавершене виробництво	0,13	0,10	0,02	-0,11	-83,13
Готова продукція	7,76	8,49	1,25	-6,51	-83,94
Товари	0,67	2,48	0,21	-0,46	-68,70
Разом	100,00	100,00	100,00		

З них вартість сировини і матеріалів збільшилася на 47110 тис. грн. або на 1194,47%. Можемо побачити, що на кінець 2021 року, підприємство не мало залишків палива, тари і тарних матеріалів, будівельних запчастин, запасних частин та малоцінних швидкозношувальних матеріалів. В той час як на кінець 2022 року їх загальна сума склала 6573 тис. грн., що майже відповідає всій сумі залишків на минулу звітну дату. Товари та готова продукція представлена у всіх трьох роках аналізу. Залишки готової продукції на звітну дату збільшувалися кожен рік, в той час як товари мали непостійну тенденцію.

Щодо структури запасів на підприємстві спостерігається, що сировина та матеріали очевидно займають лідируючі позиції (51,95%, 88,94% та 87,28% до загальної суми запасів відповідно). Другу позицію займають тара і тарні

матеріали які були представлені у двох роках (2020 р. – 25,79% та 2022 р. – 10,02%). Інші позиції представлені непостійно та порівняно в значно менших сумах.

Наглядно структура запасів представлена на рисунку 3.2. Для категорії «інші» було згруповано всі запаси, питома вага яких становить менше 5%.

Рисунок 3.2 – Структура запасів ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» 2020-2022 рр.

Забезпеченість виробництва запасами є дуже важливою складовою їх управління. Адже найменші їх нестачі можуть призвести до порушення нормального стану виробництва, що вплине на подальшу роботу підприємства у сфері продажів та постачання продукції.

Для аналізу забезпеченості використаємо такі два показники як коефіцієнт забезпечення власними оборотними активами запасів та коефіцієнт покриття запасів. Для визначення саме частки впливу виробничих запасів (в табл. 3.3 замінено на «ВЗ») на ці показники, розрахуємо також і окремо використовуючи лише їх у таблиці 3.3. Вихідна інформація для аналізу наведена у Додатках А та Б.

З табл. 3.3 бачимо, що підприємство знаходиться за нижньою межею по показнику забезпечення власними оборотними засобами запасів. Цей показник варто розглядати в динаміці.

Таблиця 3.3 – Аналіз забезпеченості виробничих запасів

Показник	Нормативне значення	2020	2021	2022	Відхилення			
					2021-2020 рр.		2022-2021 рр.	
					+, -	%	+, -	%
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	>0,5	0,27	-1,98	0,00	-2,25	-844,92	1,98	-99,83
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами ВЗ	>0,5	0,29	-2,23	0,00	-2,53	-866,94	2,23	-99,85
Коефіцієнт покриття запасів	>1	6,87	4,78	2,08	-2,09	-30,40	-2,70	-56,45
Коефіцієнт покриття ВЗ	>1	7,52	5,39	2,11	-2,13	-28,34	-3,27	-60,74

Загальне зменшення показника за три роки свідчить про зниження стійкості компанії, та залежності від короткострокових джерел фінансування. Оптимізація даного показника можлива за рахунок збільшення власного капіталу, що і відбулося у 2022 році за рахунок одержання прибутку. Схожа ситуація спостерігається і за виробничими запасами.

Щодо показника покриття запасів, який показує достатність джерел фінансування для створення запасів, можемо зробити висновок, що підприємство виконує нормативну норму у 1 та більше. Але у динаміці цей показник знижується, що свідчить про зменшення фінансової стійкості підприємства. Шляхом вирішення даної проблеми може бути докапіталізація.

3.2 Аналіз ефективності використання виробничих запасів

Досліджуючи ефективність використання виробничих запасів на підприємстві, можна визначити оптимальний розмір запасів для досягнення

максимального прибутку і зниження витрат. Ефективне управління запасами допомагає покращити функціонування цільових користувачів цих ресурсів на підприємстві, забезпечити безперервність виробництва та зменшити затримки. Це важливо для економії ресурсів, підтримки конкурентоспроможності та задоволення потреб клієнтів.

Раціональним буде дослідити структуру витрат матеріалів, а саме матеріальних витрат. Вони у свою чергу є найбільшими з усіх можливих накопичених витрат за період на більшості виробничих підприємств. Тому це також є важливим етапом аналізу використання виробничих запасів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Аналіз динаміки та структури витрат за елементами на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» за 2021-2022 рр.

Назва статті	2021		2022		Відхилення		
	тис. грн	П.В. (%)	тис. грн	П.В. (%)	(+,-)	%	П.В. (%)
Матеріальні затрати	171562	63	406343	74	234781	137	12
Витрати на оплату праці	34731	13	34916	6	185	1	-6
Відрахування на соціальні заходи	7700	3	7554	1	-146	-2	-1
Амортизація	7008	3	3555	1	-3453	-49	-2
Інші операційні витрати	53146	19	93855	17	40709	77	-2
Разом	274147	100	546223	100	272076	99	0

З табл. 3.4 видно, що матеріальні витрати зросли за аналізуємий період на 234781 тис. грн, або на 137%, що свідчить про збільшення матеріалозалученості виробництва, та росту цін на сировину. Загалом інші витрати зберегли свої позиції, окрім амортизації (зменшення на 3453 тис. грн або на 49%) та інших операційних витрат (збільшення на 40709 тис. грн або на 77%). Щодо структури витрат, то тут найбільшу зміну зазнали матеріальні витрати (зміна на 12% структури) та витрати на оплату праці (зменшення на 6% структури).

Детально динаміку витрат за елементами за 2021-2022 рр. показано на рисунку 3.3.

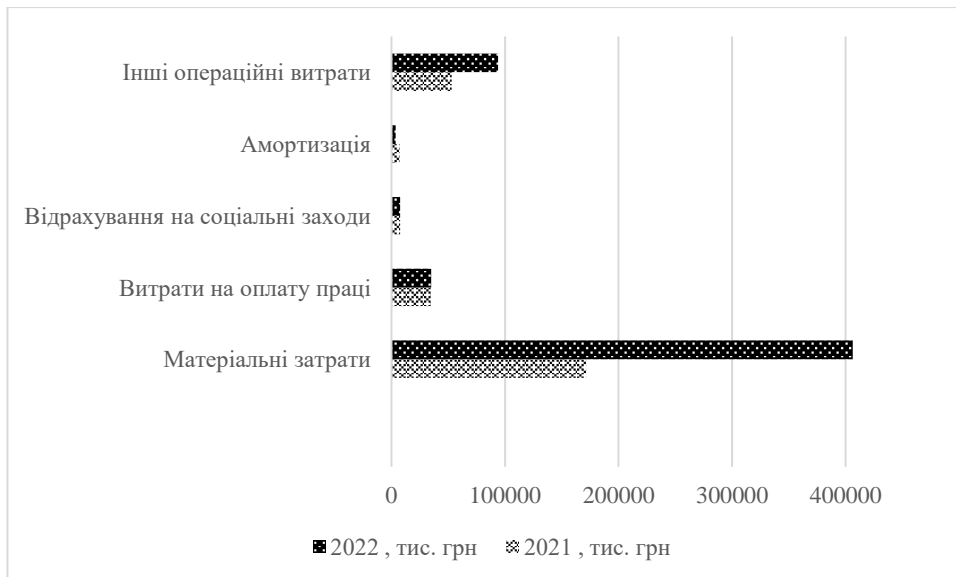

Рисунок 3.3 – Динаміка витрат за елементами за 2021-2022 рр.

Аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємствах харчової промисловості є фундаментальним аспектом стратегічного управління, оскільки безпосередньо впливає на ефективність виробництва, фінансові результати та конкурентоспроможність.

Важливість цього аналізу також відображається в його потенціалі для оптимізації запасів та оборотності оборотних засобів, зниження ризику дефіциту продукції та її надлишків, підвищення конкурентоспроможності та навіть покращення стратегій управління ланцюгом постачання.

Підсумовуючи, аналіз ефективності використання виробничих запасів на підприємствах харчової промисловості є важливим інструментом забезпечення сталого та ефективного функціонування підприємств в умовах динамічного та конкурентного ринкового середовища.

Застосуємо такий же спосіб аналізу, як у табл. 3.2, де ми розраховали показники окремо для запасів, та виробничих запасів. Показники наведено у табл. 3.5.

Згідно табл. 3.5 видніються такі результати аналізу, а саме показник оборотності запасів знаходиться вище нормативного діапазону для підприємств харчової промисловості.

Таблиця 3.5 – Аналіз ефективності використання виробничих запасів

Показник	Нормативне значення	2020	2021	2022	Відхилення			
					2021-2020 pp.		2022-2021 pp.	
					+, -	%	+, -	%
Коефіцієнт оборотності запасів	4,5-8	22,74	26,24	9,35	3,50	15,40	-16,89	-64,36
Коефіцієнт оборотності ВЗ	4,5-8	24,80	29,09	9,60	4,29	17,30	-19,49	-67,01
Період виробничого циклу	до зниження	15,83	13,72	38,49	-2,11	-13,35	24,78	180,59
Період виробничого циклу (ВЗ)	до зниження	14,52	12,38	37,52	-2,14	-14,75	25,14	203,13
Період одного обороту оборотних активів	до зниження	103,95	86,33	75,24	-17,62	-16,95	-11,09	-12,85
Період одного обороту оборотних активів (ВЗ)	до зниження	9,67	9,84	26,53	0,17	1,71	16,69	169,65

Результатом в 2022 році стало те, що запаси обертаються 9,35 раз на рік (9,6 раз на рік для виробничих запасів). Також бачимо, що загалом оборотність знижується, наприклад в період 2021-2022 pp. коефіцієнт впав на 64,36% (та на 67,01% для виробничих запасів).

Показник періоду виробничого циклу це вираження оборотності запасів у днях, тому результат відповідає минулому показнику. Його норма – це прагнення до зниження, що на нашому підприємстві в період 2021-2022 pp. не виконується.

Показник одного обороту оборотних активів схожий на попередній коефіцієнт, однак має деякі різниці. Тут визначається співвідношення середньорічної вартості оборотних активів та виручки за період, яке виражене у кількості днів обороту. Так як виробничі запаси є частиною оборотних

активів, ми використали цей коефіцієнт і для них. Результатом загального показника є виконання норми, а саме постійне зниження показника. Щодо виробничих запасів навпаки, тут спостерігається постійне збільшення показника, що свідчить про те, що зменшення оборотності оборотних активів відбулося не за рахунок них.

Аналіз матеріаловіддачі та матеріаломісткості відіграє критичну роль у стратегічному управлінні підприємствами, особливо в промисловому секторі. Ця практика визначається рядом вагомих переваг, які безперечно впливають на ефективність виробничого процесу та фінансові показники підприємства. Корисними «побічними ефектами» такого аналізу можуть бути результати, які допоможуть оптимізувати виробничий процес, привести до економії ресурсів та зниження витрат, підвищити якість продукції, покращити управління ризиками та стійкість до коливань цін на матеріали, надати забезпечення для прийняття управлінських рішень.

Отже, аналіз матеріаловіддачі та матеріаломісткості визначається як стратегічно важливий інструмент для підтримки ефективного та стійкого управління виробничим процесом на підприємствах.

Показники матеріаловіддачі та матеріаломісткості виробництва за період 2020-2022 рр. наведено в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Показники матеріаловіддачі та матеріаломісткості

Показник	2020	2021	2022	Відхилення			
				2021-2020 рр.		2022-2021 рр.	
				+, -	%	+, -	%
Матеріаловіддача	0,90	1,43	1,07	0,53	59,12	-0,36	-25,24
Матеріаломісткість	1,11	0,70	0,93	-0,41	-37,15	0,24	33,77

Матеріаловіддача характеризує випуск продукції на 1 грн. матеріальних витрат, тобто кількість продукції, виробленої з кожної гривні використаних матеріальних ресурсів. Матеріаломісткість – це зворотний показник матеріаловіддачі, який показує величину матеріальних витрат, що припадають на 1 грн. виробленої продукції. Ці два коефіцієнти аналізуються разом, бо їх

правильна взаємодія показує результат діяльності. За нормальних умов, чудовим результатом ефективної господарської діяльності було б збільшення матеріаловіддачі та зменшення матеріаломісткості. В нашому випадку такий шаблон виконується лише у період 2020-2021 рр. Показник матеріаловіддачі становив 1,43 грн. продукції на 1 грн. матеріальних витрат (збільшився на 0,53 грн. або ж на 59,12%) та матеріаломісткість знизилась до 0,70 грн матеріальних витрат у 1 грн. виробленої продукції (зменшення на 0,41 грн. або ж на 37,15%). Зниження матеріаломісткості на одиницю продукції дозволяє говорити про зниження затрат матеріалів, палива та електроенергії.

Наглядно зміна матеріаловіддачі та матеріаломісткості відображена на рисунку 3.4.

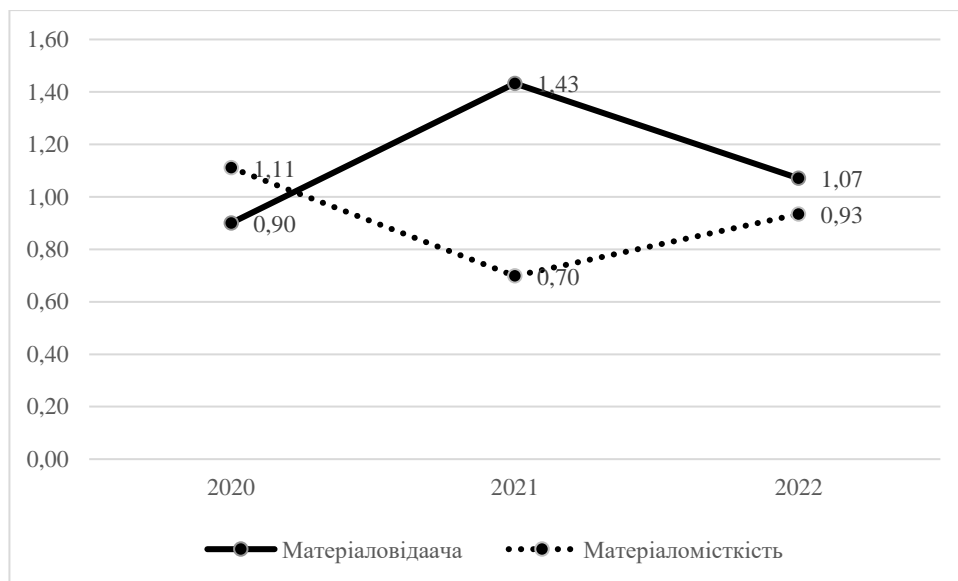

Рисунок 3.4 – Матеріаловіддача та матеріаломісткість 2020-2022 рр.

В 2022 році матеріаловіддача знизилась до показника 1,07 грн. продукції на гривню матеріальних витрат (зменшення на 25,24%) та обернено збільшилась матеріаломісткість до 0,93 грн. матеріальних витрат у 1 грн. виробленої продукції.

Альтернативно пропонуємо зробити факторний аналіз матеріаловіддачі за період 2021-2022 рр. Для цього застосуємо інтегральний метод факторного

аналізу. Зміна обсягу послуг під впливом зміни кількості предметів праці розраховується за формулою 3.1:

$$\Delta \text{ОП}_{(МЗ)} = \Delta МЗ \times М_{В_0} + \frac{\Delta МЗ \times \Delta М_{В}}{2}, \quad (3.1)$$

де $\Delta \text{ОП}_{(МЗ)}$ – зміна обсягу послуг під впливом зміни кількості предметів праці;

$МЗ$ – матеріальні витрати;

$М_{В}$ – матеріаловіддача на початок (0) чи на кінець періоду (1);

В нашому випадку будемо мати такий розрахунок:

$$\Delta \text{ОП}_{(МЗ)} = 234781 \times 1,43 + \frac{234781 \times (-0,36)}{2} = 293829$$

Зміна обсягу доходу під впливом зміни матеріаловіддачі розраховується за формулою 3.2:

$$\Delta \text{ОП}_{(МВ)} = \Delta М_{В} \times М_{З_0} + \frac{\Delta М_{В} \times \Delta М_{З}}{2}, \quad (3.2)$$

В нашому випадку будемо мати такий розрахунок:

$$\Delta \text{ОП}_{(МВ)} = -0,36 \times 171562 + \frac{234781 \times (-0,36)}{2} = -104477$$

Загальний вплив факторів розраховується за формулою 3.3:

$$\Delta \text{ОП} = \Delta \text{ОП}_{(МЗ)} + \Delta \text{ОП}_{(МВ)}, \quad (3.3)$$

Кінцевий результат факторного аналізу:

$$\Delta \text{ОП} = 293829 - 104477 = 189352$$

Тобто зміна матеріальних та матеріаловіддачі на 293829 тис. грн. та - 104477 тис. грн. відповідно призвели до збільшення чистого доходу від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг на 189352 тис. грн.

3.3 Шляхи підвищення ефективності використання виробничих запасів

Корисним та важливим етапом аналізу кінцевого результату використання виробничих запасів є ABC-аналіз товарної продукції (табл. 3.7). Даний аналіз ґрунтується на принципі Парето (правило 80/20), який запевняє, що 20% зусиль дають 80% результату [82]. Застосування такого методу дозволяє оптимізувати асортимент та підвищити рентабельність підприємства, актуалізувати план поставки важливих для найкращої категорії виробничих запасів, стимулювати продажі покупцям, та сегментувати товарну продукцію, для створення спеціальних пропозицій.

Таблиця 3.7 – ABC-аналіз видів товарної продукції за місяць

Товар	Сума продажів за рік, тис. грн	Доля товару	Накопичена доля	Клас
Батони, багети	116 017	39%	39%	А
Хліб Пшеничний в/с	86 209	29%	68%	А
Житній хліб	34 308	11%	79%	А
Житньо-пшеничний хліб	24 409	8%	87%	В
Булкові, здоба	21 902	7%	95%	В
Хліб Пшеничний 1/с	7 632	3%	97%	С
Хліб з добавками	4 999	2%	99%	С
Хліб пшеничний валка	1 653	1%	100%	С
Сухар	1 233	0%	100%	С
Всього	298 363	100%		

З ABC-аналізу можемо зробити висновок, що в групу А, яка включає в себе батони, хліб пшеничний в/с та житній хліб – це фокусні позиції, за якими спостерігається найбільша виручка. Такі позиції потребують подальшого покращення, та збільшення обсягу виробництва. Група В представлена такими позиціями, як житньо-пшеничний хліб та булкові, здоба. Це ті позиції, які мають потенціал переходу у категорію А, за виконання різних умов, такі як, збільшення попиту, покращення продукції та застосування ліпших маркетингових заходів. Категорія С – та продукція, яка не приносить значного

доходу. За настання несприятливих умов, підприємству можливо буде слід розглядати припинення виробництва такої продукції. Наглядно результати АВС- аналізу наведено на рисунку 3.5.

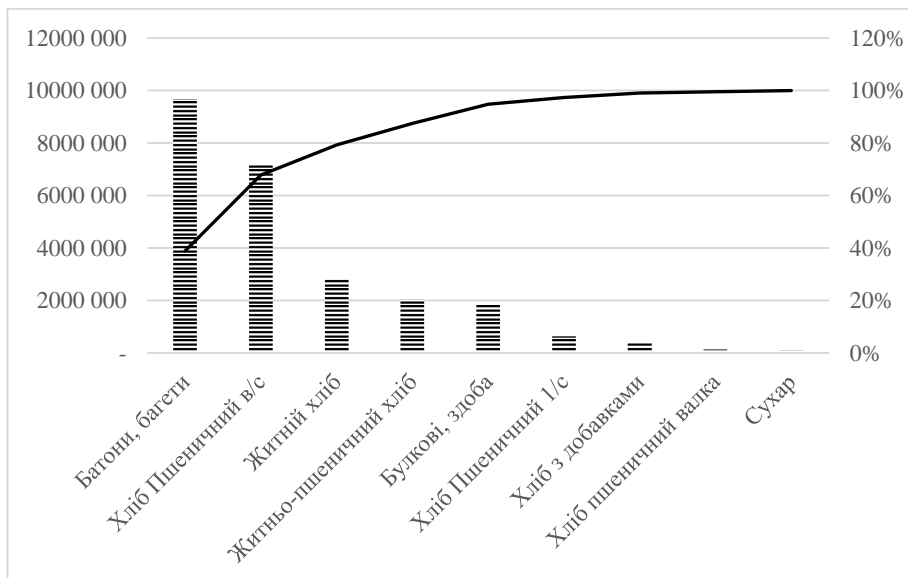

Рисунок 3.5 – АВС-аналіз товарної продукції за місяць

Аби зменшити випадковий фактор, використовують XYZ-аналіз, який надає можливість оцінити стабільність певних процесів. XYZ – аналіз дозволяє групувати запаси підприємства залежно від попиту на них протягом певного проміжку часу.

«Порядок проведення XYZ-аналізу запасів складається з наступних етапів:

- визначення коефіцієнтів варіації для запасів, що аналізуються;
- групування запасів у відповідності зі зростанням коефіцієнта варіації;
- розподіл запасів по групах X, Y, Z.

Група X – запаси з високим рівнем стабільності споживання та можливістю точного прогнозування їх витрачання. Коефіцієнт варіації до 10%.

Група Y – запаси, потреба в яких характеризується певними тенденціями (наприклад сезонними коливаннями) та середніми можливостями їх

прогнозування. Значення коефіцієнта варіації в інтервалі від 10 до 25%.

Група Z – запаси, попит на які виникає лише епізодично, будь-яких тенденцій немає і тому прогнозувати величину їх споживання та збуту досить важко. Коефіцієнт варіації від 25%» [9, С. 71].

Проведемо XYZ-аналіз підприємства, результати якого показано в таблиці 3.8.

Таблиця 3.8 – XYZ-аналіз продукції

Продукція	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	Коефіцієнт варіації, %	Група
Житньо-пшеничний хліб	5687	6054	6102	6566	5,9	X
Хліб пшеничний валка	380	430	446	397	7,3	X
Житній хліб	7960	8028	9229	9092	7,9	X
Хліб Пшеничний 1/с	1717	1832	1961	2122	9,1	X
Хліб Пшеничний в/с	19483	19914	22501	24311	10,5	Y
Хліб з добавками	1250	1450	1100	1200	11,8	Y
Сухар	271	333	382	247	19,9	Y
Батони, багети	34109	19839	26104	35965	25,7	Z
Булкові, здоба	5694	3329	6571	6308	27,0	Z

Результатом проведення XYZ-аналізу продукції стало, те що ми визначили до яких категорії відноситься продукція. До групи X належать такі види як: житньо-пшеничний хліб, хліб пшеничний валка, житній хліб, хліб пшеничний 1/с. Тобто робимо висновок що на дану продукцію постійний попит.

До групи «Y» потрапили хліб пшеничний в/с, хліб з добавками та сухар. Їх попит вже більш мінливий та потребує ретельного спостереження.

До групи «Z» відноситься така продукція: батони, багети, булкові та здобні вироби. Тобто попит дуже коливається сезонно, та досягає піку у святкові або літні періоди.

Щоб покращити результат дослідження, часто XYZ-аналіз об'єднують з ABC-аналізом, що в свою чергу дозволяє провести двокритеріальне угруповання продукції. У результаті застосування поєданого ABC-XYZ-

аналізу виконується групування запасів на 9 класів (табл. 3.9).

Використання поєднаного ABC і XYZ – аналізів дозволить:

- «підвищити ефективність системи управління продукцією та виробничими запасами;
- підвищити частку високоприбуткової продукції та запасів без порушення принципів асортиментної політики;
- виявити ключову продукцію та запаси, а також причини, що впливають на кількість запасів, що зберігаються на складі» [9, С. 70].

Таблиця 3.9 – Класифікація запасів підприємства за їх прибутковістю методом ABC-XYZ аналізу

	A	B	C
X	AX Висока прибутковість, регулярність продажу, високий рівень прогнозованості продажу	BX Середня прибутковість, Регулярність продажу, Високий рівень прогнозованості продажу	CX Низька прибутковість, Регулярність продажу, Високий рівень прогнозованості продажу
Y	AY Висока прибутковість, Періодичність продажу, Середній рівень прогнозованості продажу	BY Середня прибутковість, Періодичність продажу, Середній рівень прогнозованості продажу	CY Низька прибутковість, Періодичність продажу, Середній рівень прогнозованості продажу
Z	AZ Висока прибутковість, Нерегулярність продажу, Низький рівень прогнозованості продажу	BZ Середня прибутковість, Нерегулярність продажу, Низький рівень прогнозованості продажу	CZ Низька прибутковість, Нерегулярність продажу, Низький рівень прогнозованості продажу

Джерело: [9, С. 71]

Після проведеного ABC- та XYZ- аналізу продукції можемо зробити висновки щодо прибутковості продукції. Результати застосування суміщеного ABC- та XYZ-аналізу наведено у табл. 3.10.

Така продукція, що потрапила до категорій А і В, є для підприємства досить прибутковою. Тому забезпечення резерву виробничих запасів та підпримання постійної їх поставки для виготовлення цієї продукції є надважливим для підприємства. Адже будь-які погрішності у поставці даної продукції через нестачі можуть призвести до відтоку покупців та виручки.

Таблиця 3.10 – Результати застосування спільного ABC- та XYZ-аналізу

Категорія	А	В	С
Х	Житній хліб	Житньо-пшеничний хліб	Хліб Пшеничний 1/с
			Хліб пшеничний валка
У	Хліб Пшеничний в/с		Хліб з добавками
			Сухар
Z	Батони, багети	Булкові, здоба	

Продукція, що потрапила до категорії Х, є дуже прогнозованою та нормованою. Тобто під ці продукти є не критичним створювати мінімальні резерви виробничих запасів.

Категоріям АХ і ВХ характерний високий та стабільний споживацький попит. Такі товари мають вироблятися постійно, але не потребують значних запасів.

Категоріям АУ і ВУ (в аналізі не представлена категорією продукції) при високому попиті мають деяку непостійність у споживанні. Тому корисним буде збільшити резерв виробничих запасів під цю продукцію.

Категорії АZ і ВZ характеризуються високою прибутковістю з достатньою непостійністю та нижчою прогнозованістю. За даною продукцією слід збільшити кількість поставок, тобто урівняти поставки за період. Таким чином дана категорія у майбутньому стане більш прогнозованою та управляємою.

Продукція категорії С складає більшу частину вибірки. Група СХ користуються постійним попитом, але не мають великого впливу на виручку підприємства. Також є можливим зменшити складську кількість виробничих запасів під цю продукцію. Група СУ потребує зміни способу поставки, а саме на постійну кількість. Також корисно буде трохи збільшити запас цієї продукції.

До категорії CZ зазвичай попадають нові та спонтанні товари. В нашому аналізі така продукція відсутня.

За допомогою ABC- та XYZ-аналізу ми змогли розподілити та класифікувати продукцію на: пріоритетні, звичайні та аутсайдерів, також ми

визначили групи продукції які приносять найбільший та найменший обсяг доходу для підприємства. Проведення даного аналізу дозволяє підприємству підвищити ефективність системи управління виробничими запасами та продукцією; оптимізувати обсяги виробничих запасів, необхідних для нормального функціонування підприємства, та виявити ключові запаси, що зберігаються на складі і причини, що впливають на їх кількість.

Гармонічне поєднання аналітичної інформації та програмного забезпечення – це дієвий спосіб підвищення ефективності управління виробничими запасами. ABC-XYZ-аналіз надав нам певний асортимент продукції та відповідно виробничих запасів, з яких її роблять. Щоб впровадити це у облік, корисним буде використати систему управління запасами «точно в термін» (JIT) - це стратегія управління, яка узгоджує замовлення сировини від постачальників безпосередньо з виробничими графіками. Компанії використовують цю стратегію управління запасами для підвищення ефективності та зменшення відходів, отримуючи товари лише тоді, коли вони потрібні для виробничого процесу, що зменшує витрати на запаси. Цей метод вимагає від виробників точного прогнозування попиту. Тобто процес, коли сировина надходить до виробництва у найменші терміни, і не потребує довгострокового зберігання. Однак це потребує постійного та безперебійного постачання. В умовах військових дій, такий спосіб постачання може бути дуже вигідним, адже дозволить зменшити збитки від можливих руйнувань складських приміщень підприємства. Тим паче, результати аналізу динаміки запасів в підрозділі 3.1 показали, що виробничі запаси на підприємстві накопичуються.

Системи управління запасами JIT мають кілька переваг над традиційними моделями. Виробничі цикли короткі, а це означає, що виробники можуть швидко переходити від одного продукту до іншого. Крім того, цей метод зменшує витрати за рахунок мінімізації складських потреб. Компанії також витрачають менше грошей на сировину, оскільки купують

рівно стільки ресурсів, скільки потрібно для виготовлення замовленої продукції, і не більше.

Недоліки систем управління запасами JIT пов'язані з потенційними перебоями в ланцюжку поставок. Якщо у постачальника сировини сталася поломка і він не може доставити товар вчасно, це може призвести до зупинки всієї виробничої лінії. Раптове несподіване замовлення на товари або продукцію може затримати їх доставку кінцевим клієнтам.

Зменшення кількості запасів на складі означає, що компанія має більше вільних грошових коштів та кредитів для інших цілей. JIT вимагає постійного і точного моніторингу попиту. Це робиться за допомогою системи «KANBAN», яка у свою чергу є сигналами між різними точками виробництва, які можуть попередити, коли потрібна наступна частина продукту. Але така система потребує налаштованого системного забезпечення. Впровадження такого програмного забезпечення вимагає додаткових грошових витрат. Вигідні ціни на дане забезпечення стартують від 200 USD на місяць. Також слід брати до уваги навчання співробітників, та проблеми, які можуть виникнути з початком використання такої системи. Сформуємо первісні витрати підприємства у таблиці 3.11.

Таким чином, бачимо що первісні затрати на впровадження такої системи доволі низькі, як для виробничого підприємства. Однак таке програмне забезпечення у майбутньому дозволить допомогти зменшити обсяги запасів, а також зменшить час циклу виробництва, що підвищить швидкість реакції на зміни в попиті.

Таблиця 3.11 – Витрати на впровадження системи JIT

Показник	Річна сума, тис. грн
Придбання JIT забезпечення ($200 \times 12 = 2400$ USD)	87
Навчання співробітників програмному забезпеченню (мінімум 10 осіб, включаючи бухгалтерів, комірників та інших осіб, які беруть участь у сфері обліку запасів) ($75 \times 10 = 750$ USD)	27,7
Всього	114,7

Провівши повноцінний аналіз структури, динаміки, забезпечення та ефективності використання виробничих запасів на «ТДВ ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5», можемо сформулювати рекомендації щодо отримання максимального ефекту від їх експлуатації:

- виробничі запаси займають велику частку в структурі оборотних активів, в той час як гроші майже відсутні. Незважаючи на те, що підприємство можемо назвати забезпеченим, пропонуємо зменшити кількість виробничих запасів шляхом введення їх у виробництво та випуск готової продукції;

- велика частка саме виробничих запасів у структурі запасів в цілому, при малій кількості незавершеного виробництва та готової продукції. Це може свідчити про застій сировини на підприємстві;

- значне збільшення матеріальних витрат та їх частки у загальних витрат підприємства без значного росту виробництва продукції. Це може бути пов'язане з ростом цін на сировину та побічні матеріали. Тому пропонуємо провести ретельне дослідження необхідності таких значних витрат та оптимізувати процес постачання;

- процес обертання виробничих запасів є важливим показником ефективності їх використання. На аналізованому підприємстві кількість днів обороту збільшується, що є негативним, та пов'язане з закупкою сировини та матеріалів;

- у 2022 році було зменшення матеріаловіддачі та в свою чергу збільшення матеріаломісткості. Шляхом оптимізації матеріальних витрат можливим є досягнення показників хоча б 2021 року, де ситуація була краще;

- беручи до уваги результати ABC-XYZ-аналізу направити свої виробничі потужності на продукування саме наведених вище видів продукції, та формування резерву виробничих запасів під потреби виробництва;

- провести оцінку можливості впровадження JIT системи, яка допоможе збільшити ефективність використання виробничих запасів та оптимізує процес їх постачання.

Дані підходи і стратегії можуть допомогти ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5» досягти ще більшого підвищення ефективності в управлінні запасами та досягти стійкого успіху на ринку. Важливо регулярно оцінювати та адаптувати ці підходи відповідно до змін в галузі та ситуації на ринку.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних та практичних питань обліку та аналізу виробничих запасів має важливе значення у формуванні правильної системи бухгалтерського та управлінського обліку запасів та ефективного їх використання у виробництві.

У ході дослідження ми дійшли наступних висновків, що теоретична база щодо питань обліку виробничих запасів надзвичайно широка. І однією із проблем є ідентифікація цих виробничих запасів. В ході дослідження наукової літератури, ми запропонували власне визначення виробничих запасів, як запаси (тобто матеріальні оборотні активи), які підприємство утримує з метою подальшого разового споживання (що призведе до зміни їх натурально-речової форми) в процесі виробництва продукції (робіт, послуг), утримання обладнання, організації процесів управління та збуту продукції (товарів), яке конкретно визначає ціль, форму та напрямок їх ужитку.

В ході дослідження нормативної бази обліку виробничих запасів було детально розглянуто та упорядковано всі нюанси та вимоги до обліку виробничих запасів.

Організаційно-методичне забезпечення аналізу виробничих запасів науковцями було сформоване доволі об'ємно, але і тут знайшлося місце щодо удосконалення. На основі багатьох праць науковців було сформовано детальну систему аналізу виробничих запасів, яка складається з таких етапів, як: аналіз забезпеченості, структури та динаміки, ефективності використання та обґрунтування заходів оптимізації. Виконання таких етапів дозволить отримати велику базу для обміркування та вдосконалення аналітиками різних рівнів.

Таким чином проведене дослідження теоретичної бази обліку та аналізу виробничих запасів дозволив зібрати всю корисну інформацію щодо цих аспектів, та надати можливість у подальшому удосконалювати ці ніші.

Дослідження економічного стану підприємства є важливим етапом розуміння ситуації, що склалася. Основними результатами були те, загальний випуск продукції зменшився на 888 т. (або на 6%), при чому структура випуску не зазнала значних змін. Підприємство відзначилося значним ростом виручки від реалізації товарів і послуг. У 2022 році виручка зросла на 77,06% порівняно з попереднім роком і склала 435078 тис. грн. За тим же періодом собівартість продукції також збільшилася на 57,50%, до 307615 тис. грн. Чистий прибуток підприємства спостерігався у 2020 та 2022 роках. Наявність такого прибутку свідчить про те, що підприємство впоралося з викликом у 2021 році, коли отримало збиток у 18525 тис. грн. Коефіцієнти ліквідності вказують на те, що станом на 31 грудня 2022 року підприємство є ліквідним, достатньо платоспроможним і незалежним від зовнішніх позик. Рентабельність підприємства була позитивна у 2020 та 2022 рр. та склала 0,41% та 3,68% відповідно.

Визначено, що бухгалтерський облік виробничих запасів на підприємстві ведеться згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО №9 та діючого законодавства. Підприємство використовує обширну облікову політику. В цьому аспекті було запропоновано додати пункт про оцінку запасів на дату балансу за найменшою із двох оцінок, собівартістю або чистою ціною реалізації. Облік запасів на підприємстві включає три складові: складський облік руху виробничих запасів, бухгалтерський облік надходження виробничих запасів та бухгалтерський облік їх витрат.

У ході дослідження процесу документування руху виробничих запасів було помічено, що підприємство не має затвердженого графіку документообігу. Тому нами було запропоновано ввести його згідно наданого прикладу.

Детальна класифікація запасів підприємства є важливою ознакою його розуміння процесів виробництва. Тому в нашому дослідженні ми також запропонували деталізувати обліковий рахунок 201 «Сировина та матеріали»

додатковими субрахунками, такими як 201.1 «Борошно», 201.2 «Бакалія» та інші.

Проаналізовано стан та ефективність використання виробничих запасів на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД № 5». Результатом проведеного аналізу можемо назвати те, що найбільшу частку у 2022 році оборотних активів займають саме запаси (44,4%). Також збільшилися і матеріальні витрати, та склали 74% від загальних по підприємству. Проблемою вбачаємо збільшення періоду виробничого циклу, який збільшився до 38,49 днів. Також можемо відзначити зменшення матеріаловіддачі до 1,07 гривні за гривню матеріальних витрат. В свою чергу матеріаломісткість збільшилась до 0,93 грн на 1 гривню реалізованої продукції. Таке збільшення свідчить про підвищення затрат матеріалів, палива та електроенергії. В свою чергу резервом росту матеріаловіддачі є підвищення його показника до рівня минулого року (1,43) за рахунок оптимізаційних рішень керівництва.

З ціллю зменшення витрат на сировину та отримання максимального прибутку від реалізації продукції було проведення ABC- та XYZ- аналізів. Результатом такого дослідження став розподіл основних категорій продукції по рівням їх внеску у виручку та стан їх постійності на підприємстві. Тому застосування рекомендацій цього аналізу дозволить отримати додаткові прибутки та оптимізувати рівень запасів підприємства.

Закінченням пропозицій щодо оптимізації рівня виробничих запасів було проведення дослідження можливого впровадження програмного забезпечення ЛІТ («точно в час»), головною ідеєю якого є оптимізація рівня запасів до кількості, яка потрібна для виготовлення певних замовлень на короткий період часу.

Впровадження даних підходів до аналізу виробничих запасів дозволить покращити результативність фінансово-господарської діяльності підприємства та сприятиме підвищенню його фінансової стійкості.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ВИКОРИСТАННЯ

1. Андрос С. Облік і аналіз виробничих запасів на підприємствах кондитерської галузі України : автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ, 2010. 20 с.
2. Бабіч В.В. Фінансовий облік (облік активів) : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2006. 282 с.
3. Бурдейна Л.В. Облік та оцінка виробничих запасів у інформаційній системі підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Львів, 2015. 23 с.
4. Бухгалтерська звітність сільськогосподарських підприємств: практичний посіб. / Б. В. Мельничук та ін. ; ред. Б. В. Мельничук. Київ : ТОВ «Всеукр. ін-т права і оцінки», 2014. 84 с.
5. Васильєва Л. М., Соколенко А. І. Сучасні проблеми та напрямки вдосконалення організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві. *Молодий вчений* : № 4 (44). 2017. С. 623–625.
6. Великий Ю. В. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 156 с.
7. Гамова О. В., Козачок І. А., Ашифіна Т. Ю. Удосконалення обліку виробничих запасів та оцінка фінансового стану ТОВ «БЗ ЗБВ». *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 33-40.
8. Голов С. Міжнародні стандарти фінансової звітності: Зміни та поширення. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. №8-9. С.43-52.
9. Демчук Ю.В. Використання ABC та XYZ-методів при проведенні аналізу запасів підприємства. *Студентський вісник НУВГП*. 2017. Вип. 1 (7). С. 69-71.
10. Довга Т. А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства. *Молодий вчений*. 2015. С. 130–134.

11. Жаворонюк А. В., Дзюбик І. В. Особливості аналізу виробничих запасів на підприємстві. *Молодий вчений*. 2017. № 6 (46). С. 422–426.
12. Задорожний З. В. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку в Україні. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 6. С. 163–169.
13. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інстр. М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. Дата оновлення 29.07.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 12.09.2023).
14. Косовець Г. М. Методичні аспекти оцінки забезпеченості овочепереробних підприємств якісною сировиною. *Вісник Житомирського національного агроекологічного університету*. Житомир, 2013. С. 266–267.
15. Костенко О. М. Управлінський облік – інформаційна система прийняття рішень. *Агросвіт*. 2013. № 1. С. 26–30.
16. Круковська О. В. Удосконалення обліку, інвентаризації та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 58–61.
17. Крупка Я.Д., Задорожний З.В., Гудзь Н.В., Денчук П.Н. Фінансовий облік : підручник. ТНЕУ, 2017. 585 с.
18. Кузьмінська О. Е. Напрями аналізу виробничих запасів підприємств. *Вчені записки*. 2014. № 16. С. 174–180.
19. Лавруша О.Г. Класифікація виробничих запасів на металургійних підприємствах. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2012. Вип. 1, Том 2. С. 135–139.
20. Левченко З.М. Організація бухгалтерського обліку виробничих запасів аграрного підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. № 3. С. 517–521.
21. Ловска І.Д. Організація та ведення обліку виробничих запасів в інформаційному середовищі. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 1 (22). С. 194–200.

22. Лопатіна В.В. Економічна сутність виробничих запасів. *Наукові праці. Економіка*. 2012. Вип. 177. Т. 189. С. 67–71.
23. Мажуліна М. О. Аналіз виробничих запасів на підприємстві. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/4140/1/Мажуліна%20М.%20О.%20Аналіз%20виробничих%20запасів%20на%20підприємстві.pdf> (дата звернення 15.11.2023).
24. Малютяк С. Облік запасів: деякі нюанси застосування П(С)БО та МСБО. *Облік і звітність*. 2015. № 7-8. С. 50-53.
25. Марущак Л.І. Облік і оперативний контролінг виробничих запасів в нафтопереробних комплексах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2008. 15 с.
26. Мельник О.Г. Метод аналізування стану управління виробничими запасами на вітчизняних машинобудівних підприємствах. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*, 2014. №. 10. С. 169-175.
27. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 27 червня 2013 р. № 635. URL: <http://zakon.golovbukh.ua/regulations/1521/8199/8200/461833> (дата звернення 29.10.2023).
28. Михалевич С. Г. Облік і внутрішньогосподарський контроль виробничих запасів: теорія і практика : автореф. дис. ... кан. екон. наук : 08.00.09. Тернопіль, 2009. 20 с.
29. Михалевич С.Г. Оцінка виробничих запасів для належної організації обліку. *Економічні науки*. Вип. 7 (25). Ч. 2. 2010. С. 299-304.
30. Михалевич С.Г. Первинний облік надходження виробничих запасів та шляхи його удосконалення. *Інноваційна економіка*. 2010. № 5. С. 99-101.
31. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 29.10.2023).

32. Морозюк Н. С. Порівняльні концепції визначення запасів в країнах світової співдружності. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. 2014. № 4 (28). С. 271-275.
33. Муравський В.В. Оцінка в комп'ютерно-комунікаційній формі обліку. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2016. № 3. С. 122-130.
34. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 25.10.2023).
35. Норд Г.Л. Особливості класифікації виробничих запасів підприємств-виробників будівельних виробів з пластмаси та металу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 10. С. 122-126.
36. Облік і звітність за міжнародними стандартами : навч. посіб.. 2-е видання, виправлене, доповнене. Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 446 с.
37. Олійник О.В. Організація економічного аналізу: диференціація наукових підходів. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2010. Вип. 2(17). С. 232–240.
38. Омецінська І. Облікова інформація: економічна сутність та критерії якості. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2016. № 3. С. 131-141.
39. Омецінська І.Я. Баланс як елемент формування інформаційного середовища. *Стан і перспективи розвитку обліково- інформаційної системи в Україні*: матеріали III міжнар. наук. - практ. конф., 10-11 жовтня 2014 р. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 94-95.
40. Очеретько Л. М., Романова Ю.Ю. Проблеми та удосконалення обліку виробничих запасів. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7390> (дата звернення 06.11.2023).

41. Ощепков О.П. Визначення поняття «Виробничі запаси» в бухгалтерському обліку. *Економіка харчової промисловості*. 2011. № 3. С. 71-73.
42. Пальчук О.В. Проблеми формування облікової політики виробничих запасів машинобудівних підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 25. С. 426-434.
43. Панасюк В.М. Інформаційні ресурси в обліку та їх роль в підвищенні ефективності управління підприємством. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 3 (57). С. 73-75.
44. Петрицька О.С. Економічний аналіз: перспективи розвитку. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 3 (3). С. 67-71.
45. Пилипів Н. Поняття і сутність товарно-виробничих запасів. *Економічний аналіз*. 2013. Вип. 12. Частина 3. С. 303-307.
46. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 25.10.2023).
47. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 25.10.2023).
48. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення 25.10.2023).
49. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення 25.10.2023).
50. Попович П.Я. Економічний аналіз та аудит на підприємстві. 3-є, вид. перероб. і доп. Тернопіль : Економічна думка, 2010. 209 с.
51. Порядок проведення дооцінки залишків товарно-матеріальних цінностей, № 37-20/248/07-104 від 31.05.93 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0069-93> (дата звернення 25.10.2023).

52. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення 10.08.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 25.10.2023).

53. Про затвердження Порядку визначення розміру збитків від розкрадання, нестачі, знищення (псування) матеріальних цінностей, наказ Мінстату України № 116 від 22.01.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116-96-%D0%BF> (дата звернення: 25.10.2023).

54. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів, наказ Мінстату України № 193 від 21.06.96 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0193202-96> (дата звернення: 25.10.2023).

55. Про затвердження Типового положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості : Постанова Каб. Міністрів України від 26.04.1996 р. № 473. Дата оновлення 16.05.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-96-п#Text> (дата звернення: 25.10.2023).

56. Прохар Н.В. Особливості та дискусійні аспекти фінансової звітності відповідно до Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2013. Вип. 23. С. 341-345.

57. Пух Л. О. Удосконалення обліку, аналіз та контроль ефективного використання виробничих запасів підприємства. *Фінансові ринки та цінні бумаги*. 2009. № 19. С. 14–16.

58. Райковска І.Т. Методика економічного аналізу на промислових підприємствах. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2016. Вип. 3(6) URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6585/1/239.pdf> (дата звернення 10.11.2023).

59. Роева О.С. Розвиток підходів до класифікації виробничих запасів на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України. *Наукові праці*

Кіровоградського національного технічного університету. 2016. Вип. 29. С. 163-169.

60. Садовська І.Б. Фінансовий облік : навч. посіб. Луцьк : Навчальновидавничо відділ ЛНТУ, 2011. 511 с.

61. Скорнякова Ю.Б., Мороз В.С. Визначення напрямів аналізу виробничих запасів підприємства. *Сучасні наукові погляди на механізми розвитку міжнародних відносин та ринкової економіки*. матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Ужгород, 20-21 жовтня 2023 р. За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, В. В. Химинець та ін. Львів-Торунь. 2023. С. 60-63.

62. Сонько В. Бухгалтерський облік: [навч. посібн. для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищ. навч. закл.]. Тернопіль: Астон, 2005. 496 с.

63. Степаненко О.І. Виробничі запаси: їх економічна природа та роль в господарській діяльності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Вип. 47. С. 108-114.

64. Стецюк Н.Є. Облік і аналіз виробничих запасів підприємств деревообробної промисловості України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2015. 22 с.

65. Тарасова Г.О., Гулевич С.В. Організація обліку виробничих запасів підприємства та шляхи його удосконалення. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 896-899.

66. Титенко Л.В. Економічна сутність виробничих запасів. *Фінанси, облік і аудит*. 2011. № 18. С. 361-369.

67. Титенко Л.В. Облік і аналіз виробничих запасів фармацевтичних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2012. 22 с.

68. Тичук З.Д. Облік виробничих запасів у сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2009. 20 с.

69. Федак Л.М. Запаси підприємств: сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 1. С. 157-162.
70. Череп А. В. Управління витратами підприємств харчової промисловості в ринкових умовах господарювання : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 Київ, 2008. 38 с.
71. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання : монографія. Ч.І. 2-ге вид., стереотип. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2007. 368 с.
72. Шевченко Л.Я., Мулява В.Р. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві. *Економіка, управління та адміністрування*. 2022. № 4 (102). С.72-76.
73. Шендригоренко М.Т. Виробничі запаси підприємства як об'єкт обліку та аудиту. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 20. С. 1045-1047.
74. Шендригоренко М.Т., Шевченко Л.Я. Сучасні проблеми організації обліку виробничих запасів на підприємстві та напрями їх вирішення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 2018. Вип. 32. С. 189-192.
75. Шмиголь Н.М. Роль і місце аналізу виробничих запасів у системі управління ресурсним потенціалом підприємства. *Держава та регіони*. 2015. № 5. С. 102-106.
76. Шурпенкова Р.К. Організація економічного аналізу на підприємстві. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць*. 2009. Вип. 25. С. 150-158.
77. Яценко В. Ф. Первинний облік виробничих запасів: критична оцінка та пропозиції щодо вдосконалення. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. № 3 (59). 2013. С. 339-343.
78. Eric W. Noreen, Peter C. Brewer, Ray H. Garrison. Ray H. III. *Managerial accounting for managers 3rd ed.p. sm.*, 2014. 32 p.

79. Hill T. Manufacturing strategy: the strategic management of the manufacturing function. *Macmillan International Higher Education*. 2017. 565 p.
80. Croxton K.L., Garcia-Dastugue S., Lambert D. M., Rogers D. S. The Supply Chain Management Processes. *The International Journal of Logistics Management*. 2001. Vol. 12. No. 2. pp. 13-36.
81. Marshall B. Romney, Paul J. Steinbart Hardcover Accounting Information Systems, Tenth Edition, 2005. 805 p.
82. Pareto Vilfredo Cours d'Économie Politique (in two volumes). F. Rouge Lausanne & F. Pichon. Paris. 1896-1897. 424 p.

ДОДАТОК А

Підприємство Товариство з додатковою відповідальністю "Запорізький хлібозавод №5"

Дата (рік, місяць, число)
за СД/Л/КУ

КОДИ

05463672
ДОКУМЕНТ ПРИЙНЯТО

(найменування)
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за Рік 2022 р.

Форма № 2 Код за ДКУД **1801003**

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	435 078	245 726
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
премії підписані, валова сума	2011	-	-
премії, передані у перестраховання	2012	-	-
зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(307 615)	(195 312)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	127 463	50 414
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	16 356	61 837
у тому числі:	2121	-	-
дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	-	-
Адміністративні витрати	2130	(13 665)	(14 494)
Витрати на збут	2150	(91 145)	(52 496)
Інші операційні витрати	2180	(18 823)	(59 850)
у тому числі:	2181	-	-
витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю			
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	20 186	-
збиток	2195	(-)	(14 589)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	2	-
Інші доходи	2240	142	385
у тому числі:	2241	-	-
дохід від благодійної допомоги			
Фінансові витрати	2250	(4 021)	(4 256)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(149)	(65)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-

Продовження ДОДАТКУ А

Продовження додатка А			
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	16 160	-
збиток	2295	(-)	(18 525)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	(151)	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	16 009	-
збиток	2355	(-)	(18 525)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	16 009	(18 525)

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	406 343	171 562
Витрати на оплату праці	2505	34 916	34 731
Відрахування на соціальні заходи	2510	7 554	7 700
Амортизація	2515	3 555	7 008
Інші операційні витрати	2520	93 855	53 146
Разом	2550	546 223	274 147

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Головний бухгалтер

ЕП Кучерявко
Ірина
Сергіївна

Кучерявко Сергій Анатолійович

Кравцова Ірина Сергіївна

ДОДАТОК Б

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2022 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	43	19
первісна вартість	1001	1 008	1 008
накопичена амортизація	1002	965	989
Незавершені капітальні інвестиції	1005	2 983	1 404
Основні засоби	1010	58 773	62 040
первісна вартість	1011	441 283	447 533
знос	1012	382 510	385 493
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	-	-
знос інвестиційної нерухомості	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	-	-
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	-	-
накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	60	60
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	61 859	63 523
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	7 294	58 492
виробничі запаси	1101	6 487	57 627
незавершене виробництво	1102	7	13
готова продукція	1103	619	729
товари	1104	181	123
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Депозити перестрахування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	20 913	44 077
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	2 926	1 968
з бюджетом	1135	133	4
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	12 601	17 651
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	389	434
готівка	1166	-	-
рахунки в банках	1167	389	434
Витрати майбутніх періодів	1170	29	48
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-

Продовження ДОДАТКУ Б

резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	5 819	9 078
Усього за розділом II	1195	50 104	131 752
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	111 963	195 275

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
I	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	19 253	19 253
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	71 467	71 382
Додатковий капітал	1410	-	-
емісійний дохід	1411	-	-
накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	179	179
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	(43 511)	(27 486)
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Виділений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	47 388	63 328
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	15 215	9 913
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань	1532	-	-
резерв збитків або резерв належних виплат	1533	-	-
резерв незароблених премій	1534	-	-
інші страхові резерви	1535	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	15 215	9 913
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	15 261	14 210
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	20 117	85 247
розрахунками з бюджетом	1620	835	5 557
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	354	287
розрахунками з оплати праці	1630	1 461	1 201
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	2 526	5 206
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	159	158
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	2 252	2 759
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	6 395	7 409
Усього за розділом III	1695	49 360	122 034
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групи вибуття			
Усього за розділом IV	1700	-	-
Усього за розділом IV	1800	-	-
Баланс	1900	111 963	195 275

Керівник

Головний бухгалтер

Анатолійови
 ЕП Кравцова
 Ірина
 Сергіївна

Кучерявко Сергій Анатолійович

Кравцова Ірина Сергіївна

¹ Кодифікатор адміністративно-територіальних одиниць та територій територіальних громад.

² Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Таблиця В.1 – Рекомендований графік документообігу виробничих запасів на ТДВ «ЗАПОРІЗЬКИЙ ХЛБОЗАВОД № 5»

Назва первинного документа	Створення документа					Перевірка документів			Обробка документа			Передавання документа до архіву			
	Кіл. примір	Відповідальний за випуск та оформлення	Підпис документа	Відповідальний за виконання	Строк виконання	Відповідальний за подання	Відповідальний за перевірку	Строк подання	Виконавець	Строк виконання	Подальше опрацювання первинного документа	Виконавець	Строк подання	Місце зберігання	Строк зберігання документа
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Прибутковий ордер	1	МВО	МВО	МВО	В день надходження ТМЦ	МВО	Бухгалтер	Не пізніше наступного дня після складання	Бухгалтер	В день подання	Відображення в облікових регістрах операцій з оприбут. ТМЦ	Бухгалтер	В кінці звітного року	Постійний архів підприємства	3 роки ст.1007
Накладна - вимога на відпуск (внутрішнє переміщення)	2	Бухгалтер	Директор, головний бухгалтер, МВО	МВО	В день відпуску матеріалів	МВО	Головний бухгалтер	Не пізніше наступного дня після складання	Бухгалтер	В день подання	Відображення в облікових регістрах руху ТМЦ	Бухгалтер	В кінці звітного року	Постійний архів підприємства	3 роки ст.1007
Товарно - транспортна накладна	4	Вантажо-відправник	Відправник, Перевізник, Отримувач	Вантажо-перевізник	При перевезенні вантажу	Вантажо-перевізник	Бухгалтер	В день доставки вантажу (3 екз. ТТН)	Бухгалтер	В день отримання ТТН з супровідними документами. 3-й та 4-й екз. передає перевізнику	Підстава для оприбуткування ТМЦ	Бухгалтер	В кінці звітного року	Постійний архів підприємства	3 роки ст.336
Відомість обліку залишків матеріалів на складі	1	МВО	МВО	МВО	Не рідше 1-го разу у квартал	МВО	Бухгалтер	Не рідше 1-го разу у квартал після перевірки карток обліку	Бухгалтер	Протягом 2-х днів з дня отримання	Відображення в облікових регістрах	Бухгалтер	В кінці звітного року	Постійний архів підприємства	3 роки ст.960 (а)
Картка складського обліку матеріалів	1	Бухгалтер	МВО	МВО	По мірі руху матеріалів	МВО	Бухгалтер	Не рідше 1-го разу у квартал	Бухгалтер	Не рідше 1-го разу у квартал	Відображення в відомості залишків матеріалів	Бухгалтер	Після списання матеріалів	Постійний архів підприємства	3 роки ст.10207
Інвентаризаційний опис	2	Члени комісії	Директор, Члени комісії, МВО	Голова комісії	Під час проведення щорічної інвентаризації	Голова комісії	Головний бухгалтер	Згідно наказу про проведення інвентаризації	Бухгалтер	Після завершення інвентаризації	Відображення результатів інвентаризації в обліку	Бухгалтер	В кінці звітного року	Постійний архів підприємства	3 роки ст.345